

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra francouzského jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Základní francouzské zakládací pověsti

Core French founding myths

Ivana Volavková

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Jančík, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Francouzský jazyk se zaměřením na vzdělávání – Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Základní francouzské zakládací mýty* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. července 2019

.....

Ivana Volavková

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jiřímu Jančíkovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce, ochotu, trpělivost a mnoho cenných rad, které mi během psaní této bakalářské práce napomohly.

ČESKÝ ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o základních francouzských zakládacích mýtech, pověstech a legendách. Vymezuje se na čtyři hlavní podkapitoly pověstí, jimiž jsou příchod a utváření národa v rámci historického území, zrod první vládnoucí dynastie, konverze a prvotní přijetí křtu panovníkem, a nakonec založení historického hlavního města. Jedním z dílčích cílů je také náhled na roli křesťanských legend v rámci utváření národní identity pod patronátem světců. Práce si klade za cíl popsat struktury mytologie u národních verzí příběhů, dále postihnout rozdíly jednotlivých literárních žánrů a druhů a v neposlední řadě vyhledat prvky vycházející z antické latinské tradice. Způsob zpracování je komplementační, kdy se výstupem rozumí vícezdrojová rekonstrukce událostí, která historickými fakty doplňuje příběhy zachycené v pověstech a mýtech.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pověst, mýtus, legenda, národ, historie

ENGLISH ABSTRACT

The Bachelor thesis examines the core French founding myths, fables and legends. It is divided into four main subheadings of the fables, which describe coming and forming of the nation, creation of the first ruling dynasty, conversion and first christening of the ruler and finally establishment of the historical capital city. One of the partial goals is to look at role of the Christians legends within the forming of national identity under the patronage of saints. The goal of the thesis is to describe the structures of mythology in the national versions of the stories, also to mention the differences among the particular literary genres and categories and at last but not least to search for common elements coming from ancient Latin tradition. The thesis was written by the form of completion, where we can understand the result as multi-sourcing reconstruction of events. This reconstruction is completing the stories captured in fables and myths through historical facts.

KEYWORDS

Fable, myth, legend, nation, history

Obsah

Úvod.....	8
1. Metodika.....	10
2. Mýtus, pověst nebo legenda?	16
2.1. Mýtus	19
2.2. Pověst.....	20
2.3. Legenda	27
3. Zakládací pověsti.....	31
3.1. Národ.....	32
3.1.1. Galové a Vercingetorix	33
3.1.2. Germáni.....	34
3.1.2.1. Frankové.....	35
3.1.2.2. Troja a mýtus o původu Franků	36
3.1.2.3. Králové s dlouhými vlasy.....	36
3.1.3. Od Galie k Francii.....	38
3.2. Dynastie.....	39
3.2.1. Dynastie Merovejců	40
3.2.2. Merovech	41
3.3. Národ a spiritualita	43
3.3.1. Chlodvík I.	44
3.4. Historické hlavní město.....	46
3.4.1. Paříž	46
4. Patroni a ochránci národa	48
4.1. Svatý Diviš	48
4.2. Svatá Jenovéfa.....	50
4.3. Svatý Martin	51
4.4. Svatý Ludvík	53

Závěr	55
Résumé.....	59
Seznam příloh	63
Přílohy:.....	64
Seznam použitých informačních zdrojů:.....	67
Internetové zdroje:	71

Úvod

Dějiny z nás dělají to, čím jsme. Je důležité nejen připomínat si, ale také nezapomenout slavná i bolestná období svých dějin. Jediným nedostatkem, kterým je historie každého z nás poznamenána bývá fakt, že *dějiny píší vítězové*. Často zůstávají v zapomnění ty momenty historie, které by mohly poškodit nás, naši pověst či naše postavení ve společnosti i ve světě. Přesto dějiny hrají roli určitého spojujícího prvku jedinců, národů a států. Jednotlivé události tvoří celistvé vlákno prostupující kolektivním vědomím lidstva a tím nám napomáhají najít ukotvení v životě, vytvořit své názory a postoje. Na starobylosti si většinou zakládáme více než na čemkoli jiném. I proto vznikají různé genealogické studie, píší se kroniky a v dnešní době také pořizují vizuální a audiovizuální záznamy.

Cílem této bakalářské práce je přinést určitý vhled do utváření francouzské identity v období, kdy jediným zdrojem národního cítění byla touha odlišit se, získat s pomocí bohaté historie legitimitu, dodat si aureolu starobylosti, kulturnosti a vyspělosti. Situace je složitější v tom, že pověsti z území dnešní Francie se nevztahují pouze k budování francouzského národa, ale také ke Galorománům a Frankům. V této práci nám nejde o to držet se historicky dohledatelných a potvrditelných dat a zdrojů, ale pokusíme se sepsat dějinný počátek na základě lidové slovesnosti, legend, pověstí a mytologických příběhů přijímaných za pravdivé. Většina národních legend a mýtů v sobě nese společné prvky s dalšími národy, v čemž můžeme hledat vliv kulturního prostředí Evropy, které je starobylé, rozmanité a bohaté.

V první části práce se budeme věnovat rozboru jednotlivých literárních žánrů a útvarů, kterými můžeme zachytit vývoj a změny ve společnosti, ve způsobu myšlení. Mýty, pověsti, báje a legendy slouží jako pojící prvek mezi jednotlivými historickými událostmi a tím pádem je můžeme považovat za jakýsi doplňující prostředek k utvoření celistvosti dějin.

V další části se zaměříme na čtyři hlavní okruhy zakládacích pověstí, které ovšem svým obsahem mohou postihnout historii v mnohem širším měřítku. Vybranými tématy postupně budou: příchod národa na historické území, zrod první panovnické dynastie, prvotní přijetí křtu panovníkem a založení historického hlavního města.

Jedním z dílčích cílů této práce je snaha zachytit a zdokumentovat vliv přihlášení se ke křesťanské spiritualitě jako zdroji nezpochybnitelné autority a její vliv na vývoj státních zřízení včetně národnostního vývoje. V první řadě jde o zakořenění hagiografických příběhů a

postavení patronů země, měst i lidu v rámci mýtů, pověstí a legend. Sounáležitost s křesťanským vyznáním přinášela primárně panovníkům, kteří byli křtem zbaveni vin, legitimitu a zároveň i pro Církev bylo takové spojení se státními zřízeními přínosné, především co se týkalo obrany a ochrany římského biskupa. Proto se téměř vždy, pokud to situace dovolila, vycházelo vstříc požadavkům o blahoslavení nebo svatořečení patronů, světců a světic. V souvislosti s církevním vývojem země se nejdříve zaměříme na Chlodvíka I., prvního pokřtěného vládce Franků obývajících území dnešní Francie a poté zmíníme legendy, které se vztahují ke čtyřem stěžejním okruhům prolínajícím celou práci. Zaměříme se na patrona země, patrona národa, patrona města, a nakonec i na svatořečeného příslušníka vládnoucího rodu.

Praktickým výstupem této bakalářské práce bude závěrečné schematizované shrnutí výstavby našeho vlastního korpusu základních francouzských zakládacích mýtů. Pověsti budeme v textu označovat iniciálou a číslem, které bude odpovídat pořadí v textu a v závěru je seřadíme podle významu, který zaujímají v naší práci.

Práce je psána v českém jazyce po přihlédnutí k tomu, že v českém prostředí chybí větší povědomí o francouzských bájích a pověstech. Samozřejmě, že existují sebrané příběhy z mytologie germánské, římské i keltské, které se dotýkají francouzské historie, ale pověsti týkající se čistě galorománského, franckého a francouzského národa nejsou tak hojně a uceleně zpracovány a v českém překladu téměř neexistují.

1. Metodika

Naše struktura a podkapitoly jsou výsledkem přístupu, při kterém jsme přicházeli již s předem určenými kategoriemi a vycházeli jsme z předpokladu, že státy ze stejného kulturního okruhu budou mít podobnou mýtickou základnu a strukturu. Stejným kulturním okruhem jsou myšleni přímí a nepřímí dědicové latinského kulturního dědictví. Vycházíme tedy z předpokladu, že autoři kronik a sebraných spisů byli seznámeni s odkazem antické kultury (Aeneas, Ilias, Odyssea), zajímali se o zakládací římské a řecké pověsti a báje, které se jim později staly vzorem a inspirací pro jejich vlastní tvorbu.

V českém prostředí je tradice mýtů, legend, a především pověstí hluboce zakořeněna. Nejstarší inspirací pro tuto část ústní slovesnosti a písemnictví bývají na prvním místě *Kosmova kronika česká (Kosmův letopis český* cf. Tomek, 1882) a *Dalimilova kronika (Kronika tak řečeného Dalimila* cf. Bláhová et al., 2005). Jejich dílo nese zaslouženě největší podíl na budování jakéhosi institutu národních pověstí. Těmto národním bájím a pověstem se v rámci výuky dějin dopřával takový prostor, kdy byly nahlíženy jako autentická svědectví a skutečné kroniky. Následná historiografie na ně nahlíží jako na kroniky literárně stylizované, ale stále slouží také jako počátek hojné dokumentační bibliografie pozdějších autorů.

Kritériem pro zvolení následujících čtyř kategorií zakládacích pověstí, jimiž budou příchod národa na historické území, zrod první panovnické dynastie, prvotní přijetí křtu panovníkem a založení historického hlavního města, byla v první řadě otázka konkrétních parametrů těchto vybraných okruhů. Naším hlavním cílem bude popsat korpus francouzských zakládacích pověstí, který není v uzavřené podobě. V této práci se budeme inspirovat korpusy již existujícími, které slouží jako národní reference, např. korpus českých pověstí (Jirásek) a korpus římských pověstí (Naso). Pro kulturní blízkost jsme se opírali především o dílo spisovatele Aloise Jiráska *Staré pověsti české* (Jirásek, 2005), protože v něm jsme našli nejlepší představu o kulturním zakotvení a o zakotvení v povědomí lidí. Tato sbírka pověstí nám posloužila jako příklad hotového korpusu, který má své vlastní sekce, kategorie a motivy zakládající naše motivická očekávání. Tato sbírka českých a moravských pověstí vznikla v době Národního obrození v 19. století, tedy v době, kdy v Českých zemích bujela touha po samostatnosti Čechů a po zachování jejich jazyka jako symbolu národa.

Naopak ve Francii takto ucelený korpus, který by byl navíc tak hluboce zakotvený do kulturního povědomí jako jednoznačná kulturní reference sdílená všemi členy společnosti,

nenajdeme. Mýty, pověsti i legendy sice tvoří nezbytnou součást francouzského kulturního dědictví, ale ve společnosti není vybudovaná tradice, která by zakládala takový pomyslný institut národních pověstí, který je zřetelný právě v českém prostředí. Historická tradice sice existovala, tradice dynastie, tradice odkazující ke křtu a křesťanství a tradice odkazující ke zrození národa, ale byla přerývána sérií revolucí a sérií republik z nichž ty úplně počáteční se chtěly oddělit tlustou čarou od monarchie a tradic. Nicméně po vzoru *Starých pověstí českých* jsme vybrali kategorie, které se zdály být společné oběma národům a bylo možné najít mezi těmito národními verzemi jistou korespondenci konkrétních parametrů.

V rámci práce, jako součást našeho vlastního zpracování a analýzy textů, sestavujeme a předkládáme námi samostatně vypracovaný korpus základních francouzských zakládacích pověstí. Proto nese každá pověst citovaná v textu své vlastní označení. Podle jednotlivých okruhů, které vysvětlíme v druhé polovině kapitoly 1., jsme označili identifikant pověstí nejprve písmenem abecedy, který tuto příslušnost k oddílu označuje. Následuje další kombinace číslovek a písmen. Hlavní písmeno v podobě iniciály odlišuje, zda se jedná o primární (označujeme **(A)**) či sekundární (označujeme **(B)**) pověst. Iniciala tedy odlišuje význam, který jsme dané pověsti v textu přiřadili. Následující číslo označuje chronologické pořadí, v jakém se pověsti v práci vyskytují. Slouží především ke snadnější orientaci v textu a k přehlednosti práce. Číslo neodkazuje na důležitost v rámci samotného korpusu, proto bude závěrečné uspořádání částečně odlišné. Pokud je od některého z podtypů pověstí zahrnuto v našem korpusu více příkladů, označujeme je malým písmenem **(a)**, **(b)**, **(c)**.

V první části 3.1., jejíž kategorií zakládacích pověstí bude příchod národa na historické území, jsme použili jako referenční kategorii příchod Slovanů a Praotce Čecha. Motiv příchodu a putování je společný všem národům už od prvotních biblických příběhů o vyvedení židovského národa z egyptského otroctví. Shodnými prvky jsou charismatický vůdce, nespokojenost vedeného lidu, následná radost a dosažení země zaslíbené, jak to v Bibli svěřil Bůh Mojžíšovi na hoře Sinaj. Takový nádech biblického putování dodává pověsti národa žádanou aureolu starobylosti a prestiže. V českém prostředí tuto roli „vůdce národa“ zaujímá postava Praotce Čecha, od něhož se odvozuje jméno českého národa i území, které zvolil za

svou domovinu.¹ V prostředí francouzských, v tomto případě spíše franckých pověstí je vůdcem Francion, který s sebou přivedl svůj kmen z území Troji.

Další ze zvolených kategorií zakládacích pověstí bude v části 3.2. zrod první vládnoucí dynastie. Zrod dynastie je vždy spojen s osobou panovníka, od jehož jména je odvozeno jméno celého rodu. Zakladatel dynastie se objevuje v pověstech v nějaké rituální roli, jako v případě Přemysla Oráče. Zajímavostí je, že motiv orby vede analogicky až k pověsti o založení Říma. Romulus, po němž je město pojmenováno, ho při stavbě ohraničil brázdou, čímž toto místo označil za posvátné.

Romulus, jenž se považoval za krále, zatímco se obě strany přely, zapřáhl do pluhu býka a začal vyorávat posvátnou brázdou kolem místa, které později bude Římem. Tahle posvátná čára měla nové město v budoucnosti chránit a vytyčit prostor pro stavbu městských hradeb. (Slušný, 2010, s. 439)

Motiv orby je důležitým alegorickým motivem představující kreační akt. Pluh hraje roli zprostředkovatele spojení nebes a Matky Země. Proto je součástí zakládacích pověstí. Orba představuje počátek, zrození, obnovu.

Společným motivem českých i francouzských pověstí vztahujících se k vládnoucí dynastii je počet sedmi panovníků/knížat/vévodů (vojvoda, dux)/velmožů, jejichž úloha v dějinách státu není zcela zřejmá. Pokud se opíráme o vědecké studie historiků, postavy či existence těchto vládců měly sloužit jako jakási historická výplň rodinného příběhu. Zároveň jejich příběhy mohly sloužit k legitimizaci či ospravedlnění nástupu na trůn. Ačkoliv je tento motiv společný, jeho účel je rozdílný.

V českých pověstech vyplňují část dějin mezi Přemyslem Oráčem a historicky prvním doloženým knížetem Bořivojem I. Jejich vláda nepřinesla nic významného pro České země. Kosmas o nich ve své kronice doslova píše: „*O těchto pak knížatech jak o životě tak o smrti jejich mlčí se, jednak poněvadž jsou v poddanství břicha a spaní, nevzdělání, neučení, podobali se dobytku, jimž věru proti přirozenosti tělo bylo k rozkoši, duch k obtíži.*“ (Tomek,

¹ Z etymologického hlediska to není pravda, protože v tom případě by jméno rodu utvořené pomocí patronymické přípony „-ici“ znělo Češici popř. Čechovici. Základem pojmenování Čech je s největší pravděpodobností kořen slova „čel-“, jehož původní význam je „rod“. Dá se tedy předpokládat, že označením Čech se myslelo „člen rodu“, popřípadě „našinec“.

1882, s. 14). Po tomto období se ovšem vlády ujímá Bořivoj I. a s ním přichází rozkvět Českého národa.

V rámci dějin Francie je tomu naopak. Číslo sedm je zde spojeno s králi, kteří vládli po nejslavnější éře franckých panovníků. Honosili se sice královským titulem, ale celým svým životem byli symbolem provinění se proti závazkům a povinnostem panovníka vůči lidu a bohu/bohům². Ne bezdůvodně se o nich mluví jako o „líných králích“ (*les Rois fainéants*) (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 82). Pověst vypráví o sedmi králích, kteří vládli po smrti Dagoberta, tedy od roku 639. Protože během svého života nepodnikli žádnou výpravu ani nevykonali žádné unikátní dílo přesahující jejich existenci, upadli téměř v zapomnění. Můžeme však o nich najít zmínku v jedné z písní zpěváka 20. století Bourvila, ne nepodobnou té z Kosmovy kroniky.

(B1) „*V tom čase, dávném čase ti králové leniví/Celé dny a noci v postelích jen se váleli/Ve volských měkkých povozech lenoší/po tři roky na cestě Paříž-Orléans/Zajímaje se jen o děvy, co kolem prochází.*“³ (Bourvil, 1947 cit. podle Laneyrie-Dagen, 2001, s. 82)

Počet sedmi panovníků je spojen i s římskou mytologií. Po založení Říma se Romulus stal prvním králem. Po něm vládlo dalších šest králů. Všichni dohromady nesli označení „*králové Říma*“. Jejich původ je nejasný stejně jako jejich existence. Seznam těchto panovníků měl zřejmě sloužit k zajištění prestiže a jako důkaz starobylosti Římské říše. Byli to ovšem králové, kteří si vybrali cestu teroru, tyranie a za řešení problémů volili vyhnanství nebo trest smrti. Tím odpor lidu přerostl v otevřenou vzpuru a sedmý král *Tarquinius* byl vyhnán a tím skončila monarchie a již nikdy v Římě nebyla obnovena (Gardnerová, 2006, s. 36, 37).

Třetí z kategorií zakládacích pověstí bude přijetí křtu panovníkem. Inspirací pro kapitulu 3.3. nám byla pověst o českém knížeti Bořivojovi. Akt křtu panovníka značí jakýsi přerod, nový počátek státu. Bořivoj byl jen jeden ze 14 pokřtěných knížat, ale stal se nejdůležitější postavou dalšího vývoje následujících dějin Českých zemí. Bývá označován za prvního průkazně existujícího panovníka kmenů na území Čech. Největší oporou ve víře mu byla jeho manželka

² Jedna z povinností franckého vládce se označovala *mund*. Byla to povinnost ochraňovat lid a tím si zajistit přízeň bohů. Dodržováním tohoto starodávného práva byla králům přislíbena moc a síla, která byla ukryta v jejich dlouhých vlasech. Protože se tito „líní králové“ provinili i proti tomuto nejzákladnějšímu právu, upadli v nemilost a v zapomnění bohů i lidu.

³ Vlastní překlad.

Ludmila, jedna z prvních mučednic z českého prostředí. Stejný motiv je přítomen i v pověstech o křtu Chlodvíka I., kterému byla vzorem a oporou jeho manželka Klotylda.

Čtvrtou a poslední kategorií, které se budeme věnovat v kapitole 3.4., bude založení historického hlavního města. Ačkoli v tomto případě mezi pověstí z Čech a pověstí z Francie nelze najít jasnou paralelu, vybrali jsme tuto kategorii, protože je bohatě zpracována a existuje bezpočet příběhů, které jsou s tímto tématem spojeny.

Každý stát má hlavní město, které bývalo a mnohdy stále je centrem kultury a moci. Často se nachází na strategickém místě, u řeky nebo křižovatce cest. Bývalo tím nejbohatším a obydlené převážně elitou země. Díky pověstem, legendám a mýtům to bylo místo, kde chtěl žít každý. A tak nebylo výjimečné, že byla snaha dodat takovému městu tu žádanou aureolu starobylosti a slávy. V případě Prahy, hlavního města Českých zemí a nynější České republiky to bylo vnuknutí, které prožila kněžna Libuše, na jehož základě bylo založeno. Tato pověst je tedy pokračováním bohaté slovanské historie Čech. Ve Francii sahají pověsti a mýty zahrnující založení hlavního města Franků a nyní Francouzů, Paříže, až k bájím a mýtům týkajících se slavného města Troji.

Kapitola 4. této práce bude věnována svatým patronům a ochráncům Francie, Paříže a národa. Tentokrát jsme již nevycházeli ze *Starých pověstí českých*, ale i přesto jsme se snažili najít paralelu mezi českými a nynějšími francouzskými svěťci. Ačkoli ve Francii i v Česku pozorujeme rostoucí tendence laicizace společnosti, má v těchto zemích spiritualita bohatou minulost. V Česku jsou svatý Václav a svatý Vojtěch i nadále patronem a ochráncem Čech a zároveň je považován za symbol a vzor češství.

Kritériem pro výběr následujících patronů, jimiž budou svatý Diviš (Saint Denis), svatá Jenovéfa (Saint Geneviève), svatý Martin (Saint Martin de Tours) a svatý Ludvík (Saint Louis) byl především vztah ke kategoriím, jež budou obsaženy v kapitolách 3.1.-3.4. Pro kategorii svatých, mučedníků a patronů jsme však již nemohli hledat inspiraci v českém prostředí. Každá země se liší v kulturním podtextu a v historických událostech, v každé zemi došlo k umučení různých světců z různých příčin. Navíc každý světec měl rozdílný vztah k vládnoucí dynastii i k zemi, ve které působil.

Ve francouzském i českém prostředí najdeme společný motiv prolínání a křížení statutu panovníka a světce. Takové svatořečení nebylo záměrně účelné, ale přesto dodávalo vládnoucí rodině prestiž. Ve Francii je tím nejznámějším svatý Ludvík. V Čechách je tato tradice o něco bohatší. Začíná se už svatou Libuší, kněžnou, jež přivedla na panovnický trůn Přemysla Oráče, zakladatele rodu Přemyslovců. Dále můžeme jmenovat svatou Ludmilu, první českou mučenicí a světici, svatého Václava nebo svatou Anežku Českou, sestru českého krále.

Patroni, mučedníci a světci hráli velkou roli v utváření dějin a národnostního cítění. Přinášeli lidem útěchu, podporu, ale i sílu bojovat za své postavení a bojovat za svou legitimitu v rámci utvářející se Evropy. Velký ohlas měli už za svého života, protože sloužili lidu. Frankové si za svého ochránce a patrona zvolili svatého Martina, biskupa z Tours, který svůj život zasvětil christianizaci tehdejšího království. Patronem Čech byl zvolen svatý Vojtěch, druhý pražský biskup.

2. Mýtus, pověst nebo legenda?

Mýty, báje, pověsti a legendy tvoří nedílnou součást kulturního bohatství všech národů. Je složité dohledávat komplexní popis počátku historie jednotlivých států. U některých zemí sice víme kdy, ale nevíme jak. U dalších se zase vypráví jak, ale nelze určit kdy tomu tak bylo. Můžeme se pouze dohadovat a domnívat, přičemž každá z domněnek je neověřená a lehce zpochybnitelná. Ale i přesto, určitá historie je přítomná v našich vzpomínkách a vypovídá o tom, jak společnost vnímá sama sebe i zbytek světa. A právě nedostatek historicky doložitelných faktů se stává jakousi živnou půdou, podnětem ke snaze pospojovat neúplné informace do uceleného obrazu za pomoci mýtů, pověstí a legend. Prázdná místa poté mohou být využita, ale i zneužita k vyplnění příběhu, tak, jak je to pro danou dobu či politickou situaci vhodné a potřebné. Nejasnost dat a informací pojících se k založení či počátku lze využít k záměrnému posouvání k vzdálenějšímu datu či epoše. Zároveň mohou mýty, pověsti a legendy zahrnovat podtext, který favorizuje určitý národ nebo etnickou skupinu. Za příklad poslouží přímo Francie (la France), Frankie (la Francie) a Galorománie (la Galoromanie), které již ve svém jménu nesou dědictví Francouzů, Franků a Galorománů.

Tendenci dokázat starobylost a důležitost svého původu nacházíme u všech národů a států světa. Lze pozorovat určité soutěžení mezi jednotlivými národy v tom, který z nich je starší, slavnější nebo historicky a kulturně bohatší. Ideální způsob, jak doložit kulturnost a věhlas národa je starobylost zakládacích pověstí. Ještě větší prestiž přináší snaha napojit se na aureolu nejstarších a kulturně nejvíce oceňovaných civilizací snad té nejslavnější evropské epochy, Starověkého Řecka a Říma. Například hlavní město Francie Paříž je spojováno s Paridem, klíčovou postavou Homérova eposu o Trojské válce. Tímto způsobem pověsti, mýty, báje, legendy a další vyprávění napomáhají k soudržnosti a zároveň legitimizaci národního státu. Napomáhají k definici území i k uvědomování si svojí identity.

V rámci literární teorie odlišujeme různé útvary a žánry, které zachycují historii, legendární vyprávění, literární podobu původních událostí. Na první pohled by se dalo říct, že některé z těchto příběhů jsou smyšlené, ale jedná se o fikční, literární zachycení bájných vyprávění předávaných ústně. Je tedy nezbytné rozlišovat mezi kronikami doloženým historickým faktem a v kronikách nedoloženými, ústně předávanými příběhy.

V něčem jsou si níže jmenované literární žánry a útvary podobné, ale každý z nich je jedinečný a specifický určitými prvky. Odlišnost můžeme nacházet ve zpracování, ve způsobu předávání, ve faktickém obsahu nebo v tom, jak důležitou roli zde hraje alegorická interpretace před tou faktickou. Součástí takových vyprávění a příběhů bývá i snaha podsunout současníkům nějakou představu, která by ospravedlňovala existenci státního útvaru jako samostatného území pod správou legitimní dynastie. Nešlo jen o vnitřní potřebu zdůraznit sounáležitost příslušníků státu a o budování loajality k vládnoucí dynastii, ale zároveň hrála roli potřeba obhájit svébytnou existenci v očích zahraničních současníků a sousedních států. Nicméně všechny způsoby zpracování nám pomáhají utvářet si obraz o vývoji lidského myšlení, o postavení lidí ve světě i o vzájemných lidských vztazích.

V následujících podkapitolách se budeme věnovat jednotlivým žánrům a útvarům, abychom si ukázali, v čem se liší a v čem je naopak možné nalézt určitou podobnost. Postupně rozebereme, na čem se zakládá mýtus, jaké známe druhy pověstí a také důležitou roli, kterou v historii hrály a hrají legendy.

Tyto žánry obecně pojednávají o kosmogonii, nauce o původu všehomíra. V práci se zajímáme o prapůvod, počátek, vznik, začátek, ale pouze některých konkrétních kategorií, jimiž jsou například počátky národu, dynastie nebo hlavního města, nikoli počátky celého vesmíru a světa.

Hned zpočátku bychom se měli vymežit k dalším podobným literárním žánrům, jimiž jsou pohádka a epos, které nejsou součástí naší práce, ale v některých případech může dojít k nechtěné záměně.

Pohádka (báchorka) se od mýtu, pověstí a legendy, žánrů, které nás budou v práci zajímat, liší v jejich práci se syžetem⁴ a fabulí⁵. Pohádka (*conte merveilleux, conte de fées*) je definována jako *prozaický žánr se smyšleným dějem a hlavním hrdinou, který je nositelem kladných lidských vlastností a velkých ideálů* (Všeobecná encyklopedie, 1999). Příběh je smyšlený, založený na překonávání překážek hrdinou, který představuje dobré a úctyhodné

⁴ Syžet vychází z francouzského *le sujet*, což se překládá jako námět, látka, téma.

⁵ Fabule vychází z latinského *fabula*, což se překládá jako vyprávění nebo bajka.

vlastnosti a vždy zvítězí nad zlem. Dříve si pohádky vyprávěli dospělí, a až poté se staly žánrem dětské literatury tak, jak je známe dnes. Jejich smyslem je přinést určité poučení.

Epos (épopée) sice můžeme zařadit mezi mýtus, pověst a legendu, ale liší se od nich výraznou literární stylizací. Epos se může řadit i na přelom mýtu a pověsti. Jedná se o *velkou epickou skladbu s bohatým dějem a s výraznými postavami hlavních hrdinů* (Lederbuchová, 2006). V eposu jsou upřednostňovány hrdinské činy před historickou událostí. Je zde viditelný boj mezi personifikovanými ctnostmi a neřestmi, které symbolizují černo-bílé vybarvení postav.

Všechny žánry (mýtus, pověst, epos, pohádka, legenda) souvisí s dalšími pojmy, jimiž jsou symbol/symbolika, alegorie, podobenství. Z pedagogického hlediska slouží všechny jmenované také jako podobenství a často byly využívány jako výchovné. Prostor pro symbol, alegorii a podobenství vzniká především tam, kde se nedostatkem záznamů v kronikách objevují prázdná a nezdokumentovaná místa.

Etymologie slova „symbol“ (symbole) vychází z řečtiny, kdy se překládá jako „to, co sjednocuje“ (Mýty a báje, 2011). Symbol ze své podstaty poukazuje na něco, co neumíme přímo pojmenovat, ale máme určité vnitřní porozumění.

Pojem „alegorie“ (allégorie) opět vychází z řečtiny a překládá se jako „řící jinak“ (Alegorie, 2019). Alegorie, jinak řečeno *jinotaj*, představuje *obrazné vyjádření jevů, abstraktních pojmů a lidských vlastností, založené na utajené paralelnosti jevů* (Lederbuchová, 2006). Za příklad alegorie nám může posloužit dřívější vnímání dne a noci. Ve Starověkém Řecku Slunce představoval bůh Helios jedoucí na svém voze přes oblohu a tato jeho cesta po nebi byla alegorií k trvání dne.

Podobenství (parabole rhétorique), jinak řečeno *parabola*, je znázorněním určité mravní zásady nebo pravdy, která je dále rozvinuta v příběh (Všeobecná encyklopedie, 1999). V podobenství nacházíme obrazné vysvětlení zásadní otázky a jeho smyslem je poučení.

2.1. Mýtus

Pojem „mýtus“ pochází z řeckého slova „mýthos“, které se překládá jako „vyprávění“. Takové vyprávění tvoří jediný složitý celek, který v sobě nese prvky věd, filosofie, etiky, umění a práva. Když se tedy začal mýtus ve Starověkém Řecku utvářet, nebyl pouze součástí literární tvorby, ale vyjadřoval chápání společnosti i života vůbec (Vlašín, 1977, s. 243). Jinými slovy, mýtus představuje nejen literární útvar, ale také způsob, jakým dané společenství vnímá a reflektuje společnost, svět, kosmos a život.

Mýtus (mythe) představuje nejstarší literární žánr, který se v historii formuje. Mýty jsou *obrazným, symbolickým, nerozumovým, ale intuitivním výkladem světa, jeho dění a jeho zákonitostí* (Mýtus, mýty, 2007). Lidé měli potřebu najít nějakou jistotu, ukotvení v životě, a proto v mýtech nacházíme odraz tehdejší lidské zkušenosti, že *každý čin má svého původce* (Vlašín, 1977, s. 243). Jedná se o pokus o interpretaci, o propojení doložených věcí skrze nějaké vysvětlení, které nemusí být pouze záležitostí physis, ale dotýká se i metaphysis. Zároveň se jedná o porozumění světu na základě lidské zkušenosti, citu či intuice. Mýtus má univerzální charakter. Těm, kteří by se ptali, nabízí odpověď na ty nezákladnější a nejspontánnější otázky lidstva, jimiž jsou: Odkud přicházíme? Co můžeme vědět? Jak se máme chovat? Kam kráčíme? Základní funkcí mýtu je zprostředkovat výklad světa platný v určité kultuře a shrnout dané zkušenosti a paměti. Jeho typickým rysem je univerzálnost výkladu, který je předložen koherentně do takové míry, že neponechává prostor pro otázky směřující k alternativám. Mýtus tedy nabízí vždy jen jednu odpověď na ty základní otázky. Odráží střetnutí kultury s neovladatelnými přírodními i společenskými silami. V mýtu se tedy snoubí dvojakost člověka jako kulturní a přírodní bytosti (Cazier, 1994, s. 11). Mýtus je stmelující prvek, ke kterému se vztahují všichni, což v dané společnosti vytváří určitou stabilitu a pocit sounáležitosti.

Mýtus bývá často v literatuře spojován s motivy, které mohou být symbolické a alegorické. Mýty nám symbolizují prvky reality, duševní proces nebo prožitou zkušenost. Skrze toto symbolické zobrazení může jedinec uchopit nejen sebe ve vztahu k ostatním lidem, ale i ve vztahu ke světu samému. Tento symbolický podtext nám umožňuje rozličný výklad mýtu, a proto si z něj každý může odnést něco jiného. Ale smyslem symbolu je opět vytvořit společné povědomí o určité události, jevu nebo osobě. Dalo by se tedy říct, že mýty fungují skrze symbolické vyjádření na stejném základu jako podobenství, pro něž je nezbytná interpretace.

Mýtus v sobě nese i alegorický význam. Může se jednat buď o kritiku nebo vyzdvihování lidských vlastností. Hraje důležitou roli v základech každého náboženství, ať už jsou to hrdinské činy Antiky nebo biblické příběhy (Abrahám, Mojžíš). Přesto nemůžeme mýtus omezit pouze na oblast náboženskou. Během století nahlížíme pronikání mýtů do oblasti světské, zobrazující moderní hrdiny, reálné i smyšlené, tzv. *mýty dneška* (Vlašín, 1977, s. 243). Tito hrdinové jsou pro nás poté neobvyklým zobrazením určitých hodnot, ambicí a snů (Don Juan, Napoleon).

Počátky mýtického smýšlení i způsobu života bychom v rámci Evropy hledali ve Starověkém Řecku. Pro tuto epochu naší lidské historie byl mýtus opovědí na všechny otázky. Byl přijímán jako neotřesitelná pravda spojující všechny občany starověké polis⁶ v jednotu. Ve starém Řecku tedy mytologie byla filosofickou reflexí světa, která hledala odpověď na své otázky. Mytologické představy a jistoty o světě se bortí až s příchodem novověku a Descartovou filosofií objektu a subjektu. Svým slavným výrokem „*Myslím, tedy jsem*“ odsouvá do pozadí dosavadní jistoty ohledně fungování světa a bytí. Hlavním zájmem filosofie se stává pochybnost a mýtus a mytologie jsou odsunuty do pozadí.

Ačkoliv se může zdát, že mýtus v životě dnešního člověka nehraje již žádnou roli, není to pravda. Mytologie tvoří součást nejen našeho kulturního bohatství, ale zároveň pomáhá dotvářet to, kým jsme nebo kým se cítíme být. Utváří způsob našeho porozumění i vyjadřování a naši identitu. Jsou to sdílené reference, které nám pomáhají rozumět světu a mohou se k němu odkazovat všichni členové dané společnosti. J. Campbell tento proces utváření na základě mýtů shrnul ve své knize *Proměny mýtu v čase: „Stavební kameny, z nichž je vystavěn mýtus jsou stavebními kameny našeho života, našeho těla i našeho prostředí. Živá a pro život důležitá mytologie se jimi zabývá ve smyslu, jenž odpovídá povaze znalosti doby.“* (Campbell, 2000, s. 7).

2.2. Pověst

Pověst (fable) se označuje jako „žánr lidové vypravěčské prózy“ (Vlašín, 1977, s. 292). Jedná se o krátké vyprávění lidové slovesnosti s fantastickými prvky, které se odehrává v minulosti. Základem pověstí jsou některé historické doložené skutečnosti, ale často jejich propojení a napojení na jiné příběhy se zcela neopírá o historická fakta. Jsou tedy *realitou pro*

⁶ Typ státního zřízení ve Starověkém Řecku.

svou dobu i se všemi prvky mytologické fantazie (Karbusický, 1995, s. 13). Pověst většinou pojednává o reálné historické postavě, události nebo místě. Další okolnosti jsou smyšlené, často upravené a obohacené nádechem tajemna. Toto jejich případné obohacení o lidové a fantastické prvky přináší další ponaučení, zejména tehdy, pokud ho užíváme jako podobenství.

Pověst je typickým písemným útvarem, který je charakteristický zejména pro středověk. Oslavné písně hrdinských činů a pro prostý lid často nepochopitelné události vytvořily prostor pro lidová vyprávění a příběhy s fantastickými prvky. Tento žánr předpokládá propojování historických faktů, které jsou smíšené s částmi, ve kterých se nemůžeme opírat o historická fakta. Navíc byly předávány zpočátku pouze ústně, a proto docházelo k různým variacím a úpravám.

Pověsti se dále podle obsahu dělí na několik podtypů. Budeme se držet rozdělení, které určil Štěpán Vlašín v svém *Slovníku literární teorie*. Jedná se o pověsti místní, historické, heraldické, démonické a legendární.

Pověst místní (*fable de lieu*) je typ pověsti, která se vztahuje k určité zeměpisné oblasti, lokalitě, stavbě nebo přírodní památce, ať už je to strom či lesní studánka. Zpravidla pojednává o původu pojmenování daného místa nebo o vzniku a původu objektů. Součástí místních pověstí jsou i vyprávění o kouzelné moci daných objektů, jako je například poklad, spící vojsko v hoře a další (Vlašín, 1977, s.292). V místních pověstech nacházíme i tendenci zachytit do písemné podoby *genius loci* určitého místa (Pavera – Všeticka, 2002, s. 287).

Za konkrétní místí pověst z francouzského prostředí můžeme uvést pověst o původu města Marseille. Historikové se shodují, že k založení Marseille došlo v 6. století před naším letopočtem. Tato datace je spojena s prvními zmínkami o fénických obchodnících, kteří přijeli do Říma za vlády krále Tarquina Staršího⁷ (Baldy, 1832). Podle pověsti o založení Marseille byl zakladatelem fénický obchodník Euxène.

(B2) *Psal se rok 600 před Kristem, když první koráb Féničanů zakotvil u galského pobřeží, na východní straně řeky Rhône; kapitánem lodi byl obchodník jménem Euxène. Obchodník byl srdečně přivítán místními obyvateli, a dokonce se oženil s dcerou jejich vůdce.*

⁷ Tarquin Starší (Lucius Tarquinius Priscus) byl v pořadí pátý ze sedmi bájných „římských králů“.

Jenže radost z těchto událostí vystřídal smutek po domovu a Féničanech. Brzy nato Euxène poslal svou loď a několik svých společníků do města Fókaia v Iónii⁸, odkud pocházel. Požádal je, aby se co nejdříve vrátili a přivezli s sebou další osadníky. Zatímco čekal na jejich návrat, rozhodl se vystavět základy nového města, kterému dal jméno Massalia⁹ (Guérin, 1863).

Konkrétní místní pověsti z území Čech je pověst blanických rytířů, kteří v čele se svatým Václavem čekají, až bude Čechům nejhůře a poté jim v plné zbroji vyjedou na pomoc.

Hle, Blaník hora v hávu tmavého lesa, jenž splývá jí od temene po všech bocích. Vážně, až zachmuřeně shlíží na krajinu od světa odlehlou [...] pod hradbami, v hoře samé dřímají ozbrojení rytíři, „svatováclavské vojsko“, dřímají a čekají, až nastane den, kdy bude potřeba jejich pomoci, až budou do boje povoláni [...] Blaník uzamčen, vážně, až zachmuřeně shlíží na osamělou, od světa odlehlou krajinu, a jako by trud teskné dумы na něm a všude kol spočíval. Svatováclavské vojsko spí. Ještě není čas, aby vstalo. To bude ve chvíli největšího nebezpečství, až se na naši vlast sesype tolik nepřátel, že by celé království roznegli na kopytech svých koní (Jirásek, 2011, s. 316).

Pověst historická (fable historique) se nejčastěji vztahuje k určitému období v dějinách, k významným historickým osobám a událostem. V historické pověsti se odráží *sociální, politické, právní a náboženské poměry minulosti* (Vlašín, 1977, s. 292). Nejčastějšími tématy může být válka, bitva, sňatek nebo křest panovníků. Příkladem z francouzských pověstí může být pověst *O váze v Soissons*. Tento příběh líčí Chlodvíka jako neohroženého vládce, pro něhož je čest jedna z nejdůležitějších vlastností panovníka. Zároveň je zde vylíčen i jeho vztah ke katolické Církvi, zvláště k biskupovi z Remeše, svatému Remiovi, ještě předtím, než z jeho rukou přijal křest.

(B3) *Bitva u Soisson skončila. Město je vypleněné, vzácné poklady jsou ukradené a odvezené jako společná válečná kořist. Remešský biskup, svatý Remy, posílá zprávu králi Franků: mezi ukradenými věcmi je i posvěcená váza, která je pro něj velmi důležitá a byl by rád, kdyby se mu vrátila zpět. Jedním ze zvyků Franků bylo o uloupenou kořist losovat. Ještě předtím, než losování započalo, Chlodvík požádal své muže, aby mu dali tu vzácnou vázu, aniž by o ni*

⁸ Iónie bylo historické území v Malé Asii.

⁹ Vlastní překlad.

musel losovat. Většina z nich nebyla proti, až na jednoho. Vystoupil vpřed, a vmetl králi do tváře: „Nedostaneš než to, co ti připadne losem,“ a rozdrtil vázu svou sekyrou. Chlodvík potlačil hněv a nechal poslat svatému Remiovi to, co z vázy zbylo. Počátkem následujícího roku dělal Chlodvík přehlídku svých bojovníků, aby viděl, jak jsou připraveni vyrazit do připravované války. U muže, který zničil vázu se zastavil. Sebral mu jeho zbraně, pozorně si je prohlédl a zahodil na zem vyčítaje mu jejich zanedbaný stav. Zatímco se válečník sehnul, aby zbraně posbíral, Chlodvík zvedl svou sekyru vysoko nad hlavu a usekl svému bojovníkovi hlavu se slovy: „Vzpomeň na vázu ze Soissons!“ (Histoire, 2018).

Příkladem z českých pověstí může být pověst *O Dívčí válce*. Tento příběh líčí poměry národa po smrti kněžny Libuše. Ženám se nelíbily poměry, nadvláda mužů, a proto se rozhodly hájit své postavení a chtěly zachovat časy, ve kterých vládla právě kněžna Libuše. Postavily si svou pevnost Děvín a vyhlásili válku mužům. Vůdcem jim byla Vlasta, která si za největšího nepřítel vybrala vladyku Ctirada. Toho také lstí vlákala do pasti a později ho ženy z Děvína umučily. Muži to ovšem nemohli nechat být a jeli se na Děvín pomstít.

[...] Tak přísahaly na Děvíně své velitelce Vlastě, jež určila každé místo i úkol. Nejmoudřejší si nechala v radě, opatrným hrad poručila, nejodvážlivější do pole chystala, aby na koních bojovaly a muže byly jako psy. Ty pak, které byly urostlé postavy, krásného líčka a půvabného pohledu, vybrala, aby lákaly muže a krásou a líbezností je zničily [...] Lesť také zhubila mladého vladyku Ctirada, jehož Vlasta nejvíce nenáviděla, neboť v potyčkách a v bojích zahubil jí mečem nejvíce bojovnic [...] Tak zhynula Ctiradova čeleď, tak ve zkázu upadl jejich vladyka. A skalné, divoké oudolí, kde se tak stalo, podnes se nazývá poté, jež byla všech zhoubou¹⁰. [...] A se všech stran přichvátali muži ve zbroji na Vyšehrad rozhořčení, rozlícení tou dívčí zlobou, a žádali Přemysla, aby je vedl, že se musí pomstít [...] Mnozí však se ani jeho rozkazů nedočkali a sami, houfem hnali k Děvínu a bili tu dívky na cestách. [...] I utkali se krutým bojem. Vlasta na koni vyrazila v čele svých mezi nepřátele [...] Dívky však jí nestačily; nemohly tak ku předu proniknouti, a Vlasta pozdě poznala, že zapadla mezi muže sama, v nejprudší vřavu. Husto kolem mužů, a v divém jich chumlu, v kruté jich tísní nemohla se ani mečem ohnati. Sevřeli ji, s koně strhli, na nože ji rozebrali. Tak zahynula (Jirásek, 2011).

¹⁰ Myšleno je údolí Divoká Šárka v Praze, neboť to byla právě Šárka, kterou Ctirad odvázel od stromu. Uvěřil její lži, že ji dívky z Děvína přepadly a přivázaly.

Pověsti heraldické (fable h eraldique) jsou dokladem toho, že v rámci národa nění vztah mezi jednotlivci  upn e stejný, ale jsou zde skupiny. Takovými skupinami mohou být rody, popr ipad e dynastie. V rámci rodu vznikají mezi členy mnohem intenzivn ej i vztahy, než jaké existovali mezi nimi a rody ostatními.  im dále v čase sahala rodinná historie, t m v a en ej i daný rod byl. Mnoho šlechtických a vznešených rodů spojovalo svůj původ s b ajn ymi hrdiny, bojovníky nebo dokonce s bohy. Nejtypi t ej i m vyprávěním bývá p ov est o zisku nebo vzniku erbu, ale mohou se týkat i znaků na domech apod.

Typickým heraldickým znakem Francie a francouzských vládců je lilie (la Fleur de lys). Existuje hned několik verzí p ov est i vztahujících se k tomuto dnes jíž tradičnímu symbolu. Jedna z verzí je  ist e náboženská a lze v ní hledat vliv kr est ansk eho vyznání na pozd ej i vládu franckých panovníků.

(B4a) V e starodávném lese nedaleko hradu Montjoie, kde zrovna v té době sídlil Chlodvik a jeho manželka,  il u studánky jeden poustevník. Velmi zbožná královna Klotilda měla ve zvyku chodit k němu radit se v různých věcech. Jednoho dne s ním opět trávila  as v modlitbách, když tu se jim zjevil anděl. Po ad al ji, zda by změnila štít, který u ival její manžel. Tři p ulm esice nebo tři ropuchy měla nahradit třemi liliemi, které z arily zlatou barvou na planině tehde j iho Joye-en-Val.¹¹ (Rickli-Gros – Oberfell, 2007)

Dal i  p ov est vztahující se k lilii jako symbolu franckých a pozd ej i francouzských králů se také vztahuje k životu Chlodvika, ale tentokrát to nění z pohledu náboženského, ale je spojena s historickou událostí, pohybem během vojenské akce. Poukazuje na lilii jako stylizaci kosatce, nejobl iben ej i Chlodvikovy květiny.

(B4b) V době bitvy u Vouillé roku 507, Vizig otsk y vůdce Alaric II. zatla il Chlodvikovu armádu do mo al u r eky Vienne. Zvuk zbraní vypla it laň a ta začala utíkat skrz zaplavenou planinu přes brod, jenž byl lemován velkými kosatci (irisy). Oddenky květin zpevňovaly břehy okolo mokr ad u. La n takto ukázala francké armádě místo, kudy lze mo al projít a bojovat s Vizig oty. Tato květina, symbol Chlodvikova vítězství, je od té doby zvolena za znak králů Franků.¹² (Vilmorin – Cl ebant, 1991, s. 263)

¹¹ Vlastní překlad.

¹² Vlastní překlad.

Tradičním heraldickým znakem Českých zemí je lev. K jeho původu se váže pověst *O Bruncvíkovi*. Pověst vypráví o touze Bruncvíka po vzoru svého otce dobýt si svůj znak a nahradit tak dosavadní znak otcův, který používal. Vydal se do světa a bojoval s mnoha zvířaty a obludami. Nakonec opravdu získal znak lva do českého erbu, když mu zachránil život tím, že zabil draka, se kterým lev bojoval na život a na smrt.

„Pro lva jsem vyšel, pro znak lva tolik jsem zkusil; nelze jinak nežli lvu pomoci. Děj se jak děj!“ Tak se rozhodl a vytasiv meč udeřil na zelenavou, kovově lesklou saň s devíti hlavami, jak ji počal tepati a hlavy usekávati, upustil lev od boje a všechn krví zalit, udýchán, uštván zuřivým zápasem ulehl, aby si odpočinul. Tak zůstal Bruncvík v boji sám. [...] Již počal Bruncvík umdlévati, již sám nedorážel, již se jen bránil. V tom lev, oddechnuv si, vyskočil velkým skokem a jako bleskem zakousl se do saně a roztrhl ji vejpůli. Bylo po nebezpečnosti. Bruncvík se však lekal nového. Bátl se nyní lva. Než lev na něj neskočil, nýbrž lehl u jeho nohou. Bruncvík chtěl odtud. Ale jak vykročil, vstal lev a šel za ním. A šel pak dál a dál, jak se Bruncvík bral údolím, všude za ním na každý krok. Mladému knížeti nebylo to milo; nevěřil lvu, a proto by se ho byl rád zbavil. I nasbíral si žaludů a bukvic a vylezl pak na vysoký dub. Tam usednuv na mocnou halu, ukryl se v hustém listí starého stromu a čekal, až lev odejde. [...] Nastala noc; Bruncvík ji prodřímá na dubu. Jak ho ráno probudil chlad, jakmile otevřel oči, první bylo, že se podíval po lvu. A lev byl ještě pod dubem. Seděl tu jako věrný pes a vyseděl tak i druhý den, smutně hledě do koruny, vyseděl i druhou noc a s místa se nehnu. [...] Mladý kníže již viděl, že lvu křivdil a že netřeba se ho báti. Proto když lev přilehnuv, hlavu mu na klín dal, hladil ho po husté hřívě jako věrného psa. Od té chvíle počal ho míti rád, a lev zůstal mu oddán po všechn čas, co v těch divokých horách meškali. Tři léta Bruncvík bloudil pustinou, mezi lesy; a lev pořád s ním, všude a vždy, zvěř honě a pánu svému přinášeje (Jirásek, 2011, s. 133).

Pověst démonická (fable démoniaque) je důkazem, že pověst je druh vyprávění bezpochyby spojený se světem magie a fantasmie. Není tedy divu, že vzniklo v různých variacích mnoho příběhů zachycujících nadpřirozené, často až démonické bytosti a jevy. Démonické pověsti tedy tvoří *nejobsáhlejší skupinu lidové prózy* (Vlašín, 1977, s. 292). Z nejběžnějších postav můžeme uvést vodníka, čarodějnice, polednici nebo třeba hejkala.

Za příklad francouzské démonické pověsti můžeme uvést pověst *O Meluzíně*. Meluzína je oblíbené téma pověstí mnoha evropských zemí. Nejznámější verze tohoto příběhu pochází

z konce 14. století, kterou sepsal Jan z Arrasu (Jean d'Arras). Pověst začíná příběhem o králi Elinasovi, který ztratil svou mladou ženu, ale znovu se oženil s vílou Présine. Ta přislíbila, že si ho vezme pod jedinou podmínkou – pokud se jim narodí nějaké děti, nesmí být král u porodu. Tři dcery se narodily ve stejný den a král na svůj slib zapomněl. Présine ho musí opustit a uteče za svou sestrou Morganou. Když dívky vyrostou, chtějí se otci pomstít a uvězní ho. Jejich matka se rozčílí a každou dceru prokleje. Meluzíně řekla:

(B5) „Každou sobotu se od pasu dolů proměníš v hada. Přesto si najdeš muže, který se s tebou bude chtít oženit, který ti předem slíbí, že tě nikdy neuvidí v sobotu a pokud tvé tajemství objeví, nikomu ho neprozradí; v tom případě budeš žít jako každá normální žena a také tak umřeš. Vzejde z tebe urozené potomstvo, které bude věhlasné díky svým velkým hrdinským činům. Pokud tě tvůj manžel zradí, budeš na věky prokletá a budeš se zjevovat tři dny předtím než některá z pevností, kterou vybuduješ a která ponese tvé jméno změní pána a také pokaždé, když některý z tvých potomků bude umírat.“¹³ (*La légende de Mélusine*, 2016).

Meluzína se opravdu vdala za Raymondina, synovce hraběte z Poitiers, který na její podmínku přistoupil. Měli spolu deset synů a během manželství Meluzína pomocí zázraků staví pevnosti, kostely, hrady, kláštery. Žijí spolu šťastně, ale Raymondin poruší svůj slib, protože Meluzínu podezřívá, že ho každou sobotu podvádí. Skrz díru ve dveřích jejích komnat uvidí, jak se koupe napůl žena, napůl had. A tak Meluzína musí Raymondina opustit. S nářkem vyletěla v podobě okřídleného hada oknem¹⁴, ale každou noc se vracela kontrolovat své nejmladší děti. Raymondin odešel do kláštera Montserrat a tři dny před jeho smrtí se mu Meluzína zjevila, stejně jako dalším umírajícím potomkům jejich rodu. (*La légende de Mélusine*, 2016).

Podobnou postavou českých pověstí je Bílá paní. Její příběh je svázán především s rodem Rožmberků a s pány z Hradce. Podle pověstí se Bílá paní, stejně jako Meluzína, zjevovala potomkům svého rodu.

Kdykoliv se ukázala, mohli se v těch místech nadíti nějaké události, veselé nebo smutné. Bud' se někdo narodil nebo zemřel, nebo svatby slaveny v tom rodě. A vždycky se jevila v bělostném obleku, paní vážná, urostlé postavy, majíc hlavu rouškou zavítu jako vdova. Jen když něco žalostného nastávalo, mívala prý na ruku černé rukavičky. Zjevovala se v různou

¹³ Vlastní překlad.

¹⁴ V českých pověstech se Meluzína změnila ve vánek.

dobu: někdy v pravé poledne, nejčastěji v noci. [...] O spřízněné rody zlaté a červené růže, pány z Hradce a z Rožmberka, s nimiž za živa byla sloučena svazkem příbuzenským, jevila zvláštní péči a starostlivost. [...] Bílá paní stanula u kolébky zastřené lehkými nebesy na čtyřech sloupích, odhrnula záclony, sklonila se ku kolébce a hleděla na poslední ratolístku starého kmene Rožmberského. [...] Pak když chlapeček zaplakal, vzala ho bílá paní, chovala ho, hýčkala, hladila, líbala ho i smála se na něj, až se utišil, až dítě tiše usnulo. Po té zmizela, jako když unikne, zhasne paprsek měsíce. [...] Nepřišlat' už nikdy pochovat synáčka páně. Když dorostl, dověděl se také o své tajemné ošetřovatelce, též o tom, jak zmizela od jeho kolébky. Často byla o tom řeč, až jednou panu Petru Vokovi připadlo, aby dal prolomit stěnu ve své bývalé ložnici, a to v tom místě, kudy prý bílá paní zmizela. Když zedníci tu kus zdi obořili, uhodili na veliký poklad. Bylo to dědictví po předcích (Jirásek, 2011).

V rámci literární teorie se můžeme setkat i s pojmem „pověst legendární“ (fable légendaire), která zachycuje postavy a život světců, mučedníků, ale také příběhy poutních míst a zázračné události. Od legendy se liší hlavně pronikáním lidových motivů (Luffer, 2014, s. 9). Výkladu legendy bude věnována následující kapitola, a proto ji zde nebudeme více rozebírat.

2.3. Legenda

Etymologický původ slova „legenda“ bychom hledali v latinském slovesu „legere“, které se překládá jako „to, co má být čteno“ (Vlašín, 1977, s. 197). Legenda (légende) je epický literární útvar středověku propojující pravdivé body historie s prvky, které slouží jako nabídka vysvětlení toho, co se dělo v čase mezi nimi a o čem neexistují dobová psaná svědectví a důkazy. Legendy jsou úzce spojeny s vírou a náboženstvím. Slouží především k posílení víry. Takto uchopený pojem *legenda* je často a nesprávně ztotožňován s pojmem *hagiografie*¹⁵, přestože tento pojem má mnohem širší význam – zahrnuje veškerou literaturu o světcích.

Původně se výrazem *legenda* označovaly středověké texty popisující život a skutky svatých, světic či mučedníků. Většinou nejstarších literárních psaných památek tvoří právě legendy. První písemné památky národních jazyků odkazovaly k latinským originálům. Latina

¹⁵Z řeckých termínů *hagios*, svatý a *graphein*, psát.

byl nejstarší oficiálně užívaný jazyk pro písemné zaznamenávání textů. Tato tradiční hodnota latiny jako svatého, či posvěceného jazyka vychází z jejího užití pro psaní Bible a také jako oficiálního jazyka Církve. Nedostatkem zůstával fakt, že liturgická latina byla od podoby mluvného jazyka již hodně vzdálená. Legendy se tedy začaly překládat do národních jazyků i nářečí. Tím získaly další nádech autentičnosti a důležitosti pro místo, ze kterého se uváděl jejich původ. Docházelo k různým národním úpravám, které sloužily k posilování víry ve společnosti.

Za nejstarší francouzsky psanou legendu je označována *Séquence de Sainte Eulalie* (*Cantilène de Sainte Eulalie; Legenda o svaté Eulálii*), jejíž originál pochází z konce 9. století, pravděpodobně z roku 880 n. l. Jedná se o krátký rytmičtý text o dvaceti devíti verších zakončený modlitbou. Tento popěvek byl součástí liturgického ritu katolické církve a následoval po zpěvu „Aleluja“. Účel sepsání této legendy byl sice čistě církevní, ale zároveň sloužil národům obývajícím území budoucí Francie jako jeden z prvních projevů impulsu k odlišení se od latinského světa pomocí svého vlastního jazyka.¹⁶

Eulalie était une jeune fille parfaite.

Elle avait un beau corps, une âme plus belle encore.

Les ennemis de Dieu voulurent la vaincre

Ils voulurent la faire servir le diable.

Mais elle n'écoula pas les mauvais conseillers

Qui l'engageaient à renier Dieu dont le séjour est dans les cieux.

Ni l'or, ni l'argent, ni les parures

Ni les menaces du roi, ni les prières

Rien ne put amener la jeune enfant

À cesser d'aimer le service de Dieu.

On la conduisit donc devant Maximien

Qui régnait en ce temps-là sur les païens.

Il l'exhorte, peine perdue,

À désertter la cause du Christ.

Aussi affirme-t-elle sa vocation.

¹⁶Čerpáno z přednášek *Histoire de la littérature du Moyen-Âge* doktorky Héléne Basso, Faculté de Lettres, Avignon Université, 2018.

*Elle supporterait plutôt les supplices
Que de perdre sa virginité.
C'est pourquoi elle subit une mort glorieuse.
On la jeta dans le feu pour vite la brûler.
Elle n'avait commis aucun péché. C'est pourquoi elle ne se consuma pas.
Le roi païen ne voulut pas s'y résigner.
Il ordonna de lui trancher la tête avec une épée.
La noble fille ne s'y refusa pas.
Elle voulait quitter le monde et elle en supplie le Christ.
Sous la forme d'une colombe, elle s'envola au ciel.
Prions tous, afin qu'elle daigne intercéder pour nous
Et que le Christ nous prenne en pitié
Après la mort, et nous laisse venir à lui
Dans sa miséricorde.¹⁷*

Za nejstarší nelatinskou legendu zachycenou jazykem z území Moravy a Čech, kterým tehdy byla staroslověnština, se považují hned spisy dva – *Život Konstantinův* a *Život Metodějův*. Popisují život, zázraky i smrt obou světců. Pro český národ jsou tak významné právě kvůli jazyku, kterým se územní celek Velké Moravy odlišoval od latinizovaného náboženského ritu v Evropě.

Legendy společně s pověstmi a mýty tvoří nedílnou součást dějinného bohatství a historické a kulturní tradice každého národa. Evropský kontinent je spojován s křesťanstvím, ať už se jedná o katolické, protestantské nebo ortodoxní vyznání. Na Francii a České zemi však mělo po schizmatech největší dopad působení Církve katolické. Jediný mučedník stačí k ustavení a zakotvení křesťanské tradice. Přestože je Francie nyní podle Ústavy státem *laickým*¹⁸, křesťanská tradice je s její historií neodmyslitelně spojena. Nejen, že zde najdeme mnoho poutních míst, kostelů a klášterů, z nichž některé jsou v Evropě nejstarší, ale samotná Francie je označována jako *nejstarší dcera Církve* (Pourquoi la France, 2016). Stejně tak první

¹⁷ Přepis do současné spisovné francouzštiny.

¹⁸ Laïcité neboli sekularizace je označení pro náboženskou neutralitu; laický pochází z řeckého *laikos*, příslušný lidu, obecný, světský.

pokřtěný evropský panovník *Chlodvík I.*¹⁹, který vládl na území dnešní Francie, je spolu se svými následníky jmenován *nejstarším synem Církve* (Fils aîné de l'Église, 2018).

¹⁹Chlodvík I. (pravděpodobně 465-511), francký král z rodu Merovejců, považován za zakladatele Francké říše po sjednocení všech Franckých kmenů.

3. Zakládací pověsti

Legend, vyprávění a příběhů, které se vážou k historii národů a států je mnoho. Pomáhají utvářet pocit sounáležitosti a starobylosti, ale zároveň konstatujeme potřebu vyniknout nad ostatní. Každá společnost má své vlastní pověsti a mýty, a přesto napříč národy vystupují různé společné motivy. Jako příklad můžeme uvést významnou roli mystických čísel. Zakládací pověsti měst často doplňuje motiv sedmi pahorků. Ve vyprávění o vládnoucích dynastiích to zase bývá motiv sedmi panovníků, jejichž úkol v rámci vývoje státu není zcela zřejmý. Buď jejich zařazení do chronologie událostí sloužilo jako doplnění dějinné mezery, nebo účelem těchto vyprávění bylo ospravedlnění, skrze negativní vylíčení podoby jejich vlády, následného mocenského převratu. Dalším z mystických čísel bývá trojka. Podle slovanských pověstí, na počátku byli tři bratři – Praotec Čech, který se usadil v České kotlině, jeho bratr Lech, který se usadil na území dnešního Polska a třetí bratr Rus, který se svým lidem doputoval na území pozdější Rusi (Kyjevské Rusi). Symboličnost těchto tří bratrů spočívá v nárokování si území slovanskými národy, jejichž potomci pokrývají velkou část Střední a Východní Evropy. V českém prostředí to byl kníže Krok a jeho tři dcery, které představují tři složky metaphysis. Libuše měla věštecké schopnosti, Kazi byla léčitelka a Teta, *bojíc se bohů a běsů, zaváděla obřady k jejich počtě, učila lid se jim klanět a rozličné oběti činiti* (Jirásek, 2011). Na Velké Moravě zase vládl kníže Svatopluk, který měl tři syny, kteří mohli udržet soudržnost své země pouze za předpokladu, že budou všichni držet pospolu. Stejný motiv najdeme v rodinném příběhu Karla Velikého, jehož tři synové si později rozdělili území. Dalším společným znakem může být i dekor, v němž hlavní roli hraje příroda a přírodní útvary. První obyvatelé se nejčastěji usazovali v údolích velkých úrodných řek, a naopak úkryt hledali v zalesněných oblastech. V těchto symbolických motivech se snoubí víra, mystika a tajemství jako to, čím jsou doplněny mezery mezi historickými fakty.

Na vzniku potřeby dokázat dlouhodobé trvání národní historie se podílely časté proměny společnosti spojené se stěhováním národů, válkami, epidemiemi a samozřejmě i s příchodem křesťanské spirituality, která si v Evropě brzy vytvořila jakýsi monopol na víru. Začaly se objevovat tendence dokázat, že jeden národ je starobylejší než druhý, čímž posiloval svou autoritu a vážnost jména. Bylo to prospěšné především pro vládnoucí rody a vysoce postavené osoby, které si tak dokázaly udržet moc a z těchto příběhů a jimi vytvořené tradice chtěli udělat jeden z pilířů legitimizace a upevnění mocenských poměrů ve státě. Další argument této

tendence dokázat svou starobylost lze nacházet v četbě, které se věnovala část publika dané země i publikum učenců a lidí z okolních zemí, poučených a obeznámených se složkami mytologie Starověkého Říma a Řecka, jejichž pověsti se staly vzorem a inspirací mnohým kronikářům a historikům.

Nejpodstatnější část lidových pověstí a mýtů tvoří téma počátku. Tento motiv rození, stvoření nebo i přerodu je společný všem. Každý jedinec potřebuje někam patřit. Nacházením počátku určujeme pomyslnou startovní čáru života nejen sebe, ale i společnosti, a dokonce i světa. Postupně rozebereme zakládací pověsti čtyř okruhů, jimiž jsou příchod národa na historické území, zrod první panovnické dynastie, prvotní přijetí křtu panovníkem a založení historického hlavního města.

Na území Francie se mísilo mnoho etnik, kmenů i národů, které tvořily svou vlastní mytologickou základnu, proto je nezbytné vymezit si okruh zájmu. V následujících podkapitolách se zaměříme na konkrétní pověsti týkající se francouzského národa. Protože však pohled na původ Francouzů není ani z jejich strany jednotný, bude v první podkapitole patrné jakési prolínání historie týkající se keltského původu, tedy Galů, přesněji řečeno Galorománů, s původem germánským, tedy Franků. V dalších kapitolách týkajících se dynastie a křtu panovníka se dotkneme verzí čistě franckých. Do podkapitoly o národu a o založení města zahrneme i řecko-římskou tradici prostupující historií evropských zemí dotčených řeckou a římskou kulturní tradicí.

3.1. Národ

Původ národů, jak je známe a jmenujeme dnes není vůbec jednoznačný. V každém se mísí kořeny různých kmenů a kultur. Těžko se dohledává nějaký faktický důkaz z časů, kdy metody uchování historických pramenů nedokázaly zajistit jejich dlouhou životnost a trvanlivost napříč časem. Nicméně na to, kým se cítíme být se nepotřebujeme identifikovat pouze pomocí historických a podložených faktů. Můžeme si zvolit ze všech různých možností, potenciálních původů a rysů své identity. O víru v určité hodnoty se opírají i pověsti. Národ ovšem není tvořen jen tím, v co sám věří. Zároveň má na utváření národního cítění vliv okolní svět a předsudky v něm přetrvávající. Každý národ v sobě nese určité stereotypy, které

nevznikly ze dne na den, ale naopak i ty v sobě nesou paměť národa a svým způsobem také hrdost na to, jak odlišné některé prvky kultury jsou.

3.1.1. Galové a Vercingetorix

Francouzi jsou příslušníci národu Západní Evropy, v jehož původu se mísí kořeny germánských, keltských a italských kmenů. Podle mýtu, který se utvářel od 7. století, je tento národ zapsán v dějinách sahajících až k Trojské válce, a zároveň se vymezuje křesťanskou tradicí, mezi jejíž nejvýznamnější francouzské světce řadíme například Ludvíka či Michaela (Ferro, 2009, s. 9).

Ačkoliv je za sjednotitele národů považován Chlodvík I., je to tvrzení, které se týká pouze kmenů Franků a slouží k upevnění tradice katolického vyznání a působení Církve. Francie v sobě sice nese jméno Franckých kmenů, ale keltský původ francouzského národa neupadl v zapomnění. Ke sjednocování na území dnešní Francie docházelo ovšem mnohem dříve, ještě před začátkem nového letopočtu, tedy ještě před příchodem germánských kmenů. K utvoření relativně uceleného obrázku o národnostním vývoji francouzského obyvatelstva čerpáme především z písemných historických pramenů římského impéria.

Nacházíme se na území, které zvou Galie, obývaném keltskými kmeny Galů, o nichž se s předsudky tvrdí, že jsou *vznětlivý, násilníci, chlubití, nerozvážní, snadno ovladatelní, poměrně prostoduší a připraveni kdykoli se vrhnout do nebezpečí* (Ferro, 2009, s. 16). Tehdy se Římská říše stala nejlivnějším a nejúspěšnějším hráčem co se týkalo válečných tažení a získávání území. Expanduje do všech světových stran. Římané tak získali území zaalpské Galie. Přivlastnili si ji jako provincii Římské říše, kterou následně pojmenovali *Galia Narbonensis* (Ferro, 2009, s. 15). Jejím centrem bylo významné přístavní a obchodní město – bývalá řecká kolonie *Massilie* (Marseille) (Maurois, 1994, s. 10). Ale nebyl to nikdo jiný než *Julius Caesar*, kdo rozhodl celou Galii dobýt a sjednotit. Nejpodstatnějším zdrojem informací o těchto událostech jsou jeho *Zápisky války galské*.

Z té doby Caesarových tažení pochází hrdina, první národní hrdina, svým věhlasem a důležitostí srovnatelný s Chlodvíkem I. Jedná se o válečníka a vůdce galského kmene Arvenů, *Vercingetorixe*. Ve svém odboji proti útlaku Říma byl vytrvalý. Když podle legendy přišel složit

zbraně k nohám Caesarovým, hrdě s hlavou vztyčenou objel na koni celý římský tábor, svlékl se a vkleče a mlčky pokynul na Caesara.²⁰

Vercingetorix vzal své nejkrásnější zbraně, přichystal svého koně a takto projel branami města. I jal se projíždět v kruhu okolo sedícího Caesara, poté při skoku z koně odhodil všechny své zbraně²¹ (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 49).

Teprve poté Vercingetorix kapituloval. Podle historiků, kteří vycházejí z Caesarových knih to však byl ze strany Vercingetorixe pokus o jakési rychlé bratrské vyjednání míru. Ale Caesar ho nechal zajmout, považoval ho za svou trofej, a později ho nechal popravit. Nicméně, Vercingetorix je následnou tradicí představován jako *sjednotitel, otec národní jednoty a obránce vlasti [...] ztělesňuje zároveň lid, hnutí odporu a jednotu národa* (Ferro, 2009, s. 20). Ale tím důležitá role Vercingetorixe v historii francouzského národa nekončí. Nejen, že se stal národním hrdinou, ale zároveň je *svědectvím starobylosti národa* (Ferro, 2009, s. 20).

3.1.2. Germáni

Příchod germánských kmenů sebou z počátku přinesl plenění a pustošení Galie. Zároveň je to období, kdy dochází k rozpadu Římské říše a k pronikání křesťanského kultu do jejích bývalých provincií. Přese všechna příkázání a morální zásady se křesťanství prosazovalo *spíš ohněm a mečem než mírnou cestou* (Ježková, 2018, s. 85). Na území Galie tedy s příchodem Franků a Vizigótů dochází k míšení civilizací – jedna z těchto civilizací, kdy mluvíme o romanizovaných Galech, v sobě nese zbytky římské slávy a kultury a kombinuje se s prvky druhé, nově příchozí civilizace, která je považována za barbarskou (Ferro, 2009, s. 11).

Největší vliv na území Galie získaly germánské kmeny Franků, které později daly jméno své nové vlasti – Frankie. Začaly sem pronikat z východu přes horské průsmyky a lesy. Už římský historik *Titus* se ve svém díle *Germánie* zmiňuje o kmenech divokých barbarů žijících za řekou Rýn. Pro Římany představovaly pouhé divoké národy, které touží jen po plenění a kořisti.

²⁰ Takto byla Vercingetorixova kapitulace zachycena řeckým historikem Plutarchem v jeho díle *Caesarův život (Vie de Caesar)*, kap. XXX. (Monnier, 1875).

²¹ Vlastní překlad.

3.1.2.1. Frankové

O původu kmene Franků, který získal převahu v Galii, toho víme poměrně málo v porovnání s prastarým jménem a slavnou kulturou Antiky. Přesto existují hned dvě pověsti vztahující se k jejich příchodu do Evropy. Autorem první, která pochází ze 6. století, je kronikář *Řehoř z Tours (Grégoire de Tours)*²². Tato verze spojuje Franky s velkou planinou v Panonii, domovem muže, který mohl být duchovním vůdcem Franků, *Martina z Tours*, a zároveň domovem dalšího germánského kmene – Gótů. Z pověstí lze tudíž vyčíst jistou rovnost Franků s Góty, co se týče starobylosti původu i věhlasu.

*(A1a) Říká se, že Frankové původně přišli z Panonie a nejdříve osidlovali břehy Rýnu. Poté, co překročili řeku, putovali skrz Durynsko; v každém okrese a v každém městě se usadili dlouhovlasí králové vybraní z jejich nejpřednějších a nejvznešenějších rodů*²³ (Geary, 1988).

Druhá verze pochází ze 7. století a jejím autorem je slavný germánský kronikář *Fredegar (Frédégair)*²⁴. Tento příběh kombinuje původ Franků s původem Římanů – stejná starobylost a stejné legendární město jako by vybízely kmeny Franků a Germánů k vytvoření jednotné společnosti (Geary, 1988, s. 77, 78).

*(A1b) Svatý Jeremiáš psal o prastarých králich Franků, jejichž příběh byl poprvé převyprávěn básníkem Vergiliem: jejich první král byl Priam a po podvodném dobytí Troji odešli. Poté byl králem Friga, načež se Frankové rozdělili na dva kmeny; první odchází do Makedonie, a druhý kmen, který opustil Asii společně s Frigou, a který nese jeho jméno ‚Frygové‘, se usadil od břehů Dunaje až k oceánu. Znovu se rozdělil na dvě skupiny, polovina z nich vstoupila do Evropy se svým králem Franciem. Jakmile prokřičovali Evropu se svými ženami a dětmi, obsadili břehy Rýnu a nedaleko od tohoto toku započali stavbu města ‚Troje‘*²⁵ (Geary, 1988).

Pojmenování „Frankové“ se poprvé objevilo v listinách Římské říše v polovině třetího století. Co se týče pramenů vycházejících z germánského prostředí, podstatnějších pro utváření francké identity, vycházíme především ze zápisů *Řehoře z Tours*. Sami příslušníci daných germánských kmenů se začali označovat jako „Frankové“. Jak uvádí Geary (1988, s. 78), tento

²² Řehoř z Tours, franský biskup a historik, autor desetisvazkového díla s názvem *Historia Francorum*.

²³ Vlastní překlad.

²⁴ Fredegar, kronikář 7. století, autor francké kroniky *Kronika takzvaného Fredegara Scholastika*.

²⁵ Vlastní překlad.

pojem má více možností interpretace: „neohrožení“ (les braves), „stateční“ (les hardis) a později i „volní“ (les libres). Přesto na Franky nelze nahlížet jako na zcela svobodný národ. Germánské kmeny nebyly příliš disciplinované, ale příležitostně se spojovaly v útočných nebo obranných akcích. Nejčastěji byly vnímané jako lid, jehož členové tvořili velmi často součást římských legií, do kterých byli příslušníci těchto a dalších národů najímání jako žoldníci. Současně působí Germáni dojem obyčejných barbarů, kteří více či méně ohrožují římské impérium (Geary, 1988, s. 78).

3.1.2.2. *Troja a mýtus o původu Franků*

Ve všech národech středověké Evropy se objevují mnohé pověsti a mýty vztahující se k jejich slavnému a starobylému původu. Po příkladu Říma, často tento původ sahá až k slavné éře Troji. Ve Francii je spojitost s trojskými předky všeobecně přijímána. Celé dějiny Francouzů začínají příběhem o cestě trojského prince (Beaune, 1985, s. 332).

(A1c) Francion a jeho společníci opustili hořící Troju, aby založili své vlastní město Sycambria na řece Dunaji. Na žádost vládcy Valentiniana vyhnali Alany²⁶, kteří uprchli k Azovskému moři (palus Maeotica). Jako odměnou Francionovi bylo desetileté zproštění platby daní. Odmítnuv navrátit se k platbě daně, uchýlili se potomci Franciona do Germánie a do Galie pronikli až ve 4. století s Marcomerem a Pharamondem²⁷ (Beaune, 1985, s. 331).

Mýtus o trojském původu se stal ve středověku velmi citovaným a oblíbeným. Vznikající vrstva šlechty si nechávala vypracovávat rodokmeny a předkové všech významných a mocných lidí, ne zcela výjimečně, pocházeli z rodu trojských válečníků. Není tedy náhodou, že i hlavní město dnešní Francie, Paříž, bývá spojována z Paridem, trojským princem.

3.1.2.3. *Králové s dlouhými vlasy*

Stejně jako Slované, žili Frankové v kmenovém uspořádání a jejich identita byla určována rodovou příslušností. V čele kmenu stál král. Tento titul byl dědičný po mužské linii. Autorita králů společně s jejich vážeností se zakládala na více faktorech. Jedním z nich byl urozený rodinný původ, dalším vojenské úspěchy a samozřejmě charisma spolu s uměním vojevůdcovství. Stejně tak důležitou roli hrálo později posvěcení Církví (Maurois, 1994, s. 23). Každý král potřebuje k udržení své autority symbol, jakési zhmotnění jeho moci. Nejčastějšími

²⁶ Alani byli příslušníci kmene pocházející ze severu Kavkazu, kteří ovlivnili stěhování národů.

²⁷ Vlastní překlad.

symboly bývají královské jablko, koruna a žezlo, tedy korunovační klenoty. Symbolem králů germánských kmenů byl *dlouhý vlas* (Maurois, 1994, s. 23). K tomuto symbolu se vztahuje mýtus *slunečních hrdinů*, v němž *vlasy znázorňují a připomínají sluneční paprsky* (Maurois, 1994, s. 23).

Jejich neochota stříhat si vlasy byla dávána do souvislosti i se starozákonní postavou nepřemožitelného *Samsona*. Frankové byli přesvědčeni, že ve vlasech je skryto jádro a tajemství jejich moci. Toto přesvědčení bylo součástí franckých pověr poměrně dlouho. V historii Merovejské dynastie můžeme dohledat více důkazů víry v moc jejich vlasů.

Chlodvík I. měl čtyři syny, mezi které spravedlivě rozdělil svou moc. Královna Klotylda po jeho smrti zůstala v Paříži, které vládl syn Childebert. Jeden z bratrů byl zabit v bitvě a královna si vzala jeho potomky k sobě do Paříže. Childebert se začal obávat o své postavení, proto povolal dalšího z bratrů, krále Chlotara: „*Naše matka si vzala do péče syny našeho bratra a chce jim předat království. Je nezbytné, abys ihned přijel do Paříže, spojil se se mnou a abychom dokončili to, co musíme udělat. Věz, že pokud jim ostříháme vlasy stejně jako všemu lidu, nebo jestli se rozhodneme je zabít, spravedlivě si pak rozdělíme království našeho bratra.*“ (Michelet, 2009, s. 168, 169).

Dalším důkazem může sloužit událost z roku 574, kdy byl král Childerik III., poslední vládnoucí člen dynastie Merovejců, svržen, uvězněn a na výslovný rozkaz papeže rituálně ostříhán (Baignet et al., 2003, s. 126). Je tedy vidět, že dlouhé vlasy měly vliv na postavení a autoritu vládnoucích vrstev a největším trestem a pohanou byla jejich ztráta.

Jednou z povinností, kterou měli dlouhovlasí králové bylo právo označované *mund*, které se předávalo z otce na syna. Pokud králové tuto povinnost dodržovali, byla jim zajištěna přízeň bohů, a neprohráli jedinou bitvu. Povinnost *mund* spočívala v ochraně, kterou byl král zavázán poskytovat svému lidu, zároveň je to ochrana, kterou byl muž zavázán poskytovat ženě. Tato povinnost mohla být předávána z generace na generaci, ale zároveň byla považována za obchodní artikl. Tato povinnost je spojena právě s magickou mocí a silou ukrytou v dlouhých vlasech franckých panovníků (dokument *Toute l'histoire – Les Rois de France – Clovis, premier roi des Francs*, 2017).

3.1.3. Od Galie k Francii

Keltské kmeny Galů se vyznačovaly svou touhou po svobodě, ale zároveň byly příliš nejednotné, než aby obstály v boji s římskými legiemi, přestože ty se svou početností zdaleka nemohly s Galy rovnat. Poté, co dorazil až k Rýnu, kde zbudoval vojenské opevnění, byl Caesarův další postup jasný – dobýt celou Galii (Maurois, 1994, s. 14). Po kapitulaci Vercingetorixe v září 52 před Kristem (Maurois, 1994, s. 15) si Caesar zapsal další vítězství a Galie se stala po pět následujících století provincií Římské říše. Galové byli na rozdíl od ostatního neřímského obyvatelstva Římem skutečně asimilováni (Maurois, 1994, s. 20). *Řím jim dal název vyjadřující jejich jednotu a pojmenoval jejich zemi ,Galií‘, on jim otevřel kulturu antického světa a jemu vděčí za respekt k právu a zákonu* (Maurois, 1994, s. 20).

I přes občasné vpády germánských „barbarů“ byla Galie provincií římského impéria až do pádu Západořímské říše v roce 476. Jedním z očekávaných následků tohoto pádu byl i zánik Galie, ke kterému přesto nedošlo. K uchování Galie jako římské provincie přispěl svým působením vojevůdce a místodržící Aethius²⁸. Tak jako přispěl k jejímu formálnímu zachování, bezpochyby měl i podíl na upevnění její vnitřní soudržnosti. Vůdce Franků Chlodvík poté využil zániku římského impéria a obnovil územní jednotu Galie, která se již brzy bude nazývat Frankií, tedy *zemí Franků; upevnil jednotu koruny a církve jako podmínku duchovní jednoty země [...] přijal titul římského konsula, aby tak stvrdil kontinuitu moci* (Maurois, 1994, s. 20). Zdá se, že by národ Francouzů měl být Chlodvíkovi vděčný za jeho snahu zachovat pokračování historie státu na jejich území. Jenže naopak dochází ke střetu názorů a stále trvajícím pomyslnému boji mezi Franky a Galoromány. Eugène Sue²⁹ napsal: *„...když přišli Frankové, byla Galie pustošena, pleněna, rdoušena, zotročována a biskupové se dělili o její cary s dobyvateli. Nosíme jejich jméno, ale jsme dětmi staré Galie.“* (Ferro, 2009, s. 10)

I přes významné postavení, které v kultuře a historii Francie zaujímají Keltové a navzdory skutečnosti, že během římské nadvlády se Keltové stali inspirací pro pojmenování území dnešní Francie, země nadále nesla označení Frankie, tedy „země Franků“. Tím, že francké kmeny s sebou na území Galie přinesly vlastní samosprávný mocenský útvar v čele s franckým vládcem, jsou vnímány historií jako skuteční zakladatelé francouzského státu. Díky vládě

²⁸ Aetius byl významný západořímský politik a vojevůdce. Často je zván „posledním Římanem“ díky vítězství nad vůdcem Hunů Attilou. Jeho jméno je spojeno i s pověstmi o králi Merovechovi, zakladateli dynastie Merovejců.

²⁹ Eugène Sue byl francouzský spisovatel první poloviny 19. století. Jeho doménou byly především romány se silnou společenskou kritikou.

Merovejců docházelo k postupnému sjednocování kmenů a rodů a tím více se cítili hodni svého vlastního svobodného státu. Jejich schopnost žít ve společenství ve vzájemné spolupráci pod autoritou jediného panovníka jim zajistila výsadní postavení na území Galie. Proto jsou to právě Frankové, ke kterým se jako k prvním vztahují zakládací pověsti potvrzující jejich právo, v souvislosti se křtem Chlodvíka I., považovat se za zakladatele francouzského národa, jak ho známe dnes.

3.2. Dynastie

Typickým státním zřízením raných evropských států byla monarchie, tedy vláda jednoho panovníka s různými tituly. Největší prestiží bylo udělení královského titulu. V Českých zemích byli prvními nositeli královského titulu Vladislav II. a Vratislav II., ale dědičně se tohoto titulu vládci z českého rodu Přemyslovců dočkali až v roce 1212. Ve Francii je historie udělování královského titulu starší.

Vládnoucí dynastie při sebeprezentaci zdůrazňují samy sebe jako rod, který byl během svého pozemského pobytu pověřen bohy/Bohem jistým posláním. Obvykle se jedná o úlohu ochraňovat své podané, zajišťovat řád na Zemi nebo zajišťovat propojení života s tím, co ho přesahuje. Založení dynastie je tedy v rodových pověstech ztotožněno s okamžikem pověření dynastie tímto posláním, které je spojeno s tajemstvím, mystikou a starobylostí. Samotné pověření vládců má podobu jakési smlouvy mezi dynastií a bohy/Bohem. Naplňuje se prostřednictvím ritualizovaného archetypálního úkonu, jímž může být například vyorání brázdy, přijetí meče, přijetí pomazání Svatým olejem (křížmem). Účel byl zřejmý. Udržet si respekt a úctu lidu a zároveň si na základě své výjimečnosti zachovat výsostné postavení v čele státu. Později se začaly objevovat i tendence zachytit tyto příběhy o pověření písemnou formou. Panovníci povolávali kronikáře a písaře, aby sepsali jejich historii. Proto Řehoř z Tours vyzdvihuje dynastii Merovejců z kmene Franků, proto kronikář českých pověstí Kosmas vyzdvihuje dynastii Přemyslovců.

Snad u každé první doložené vládnoucí dynastie můžeme najít osobu, panovníka, který byl prvním nositelem jména a od nějž se nadále odvozuje pojmenování celého rodu. Dodává žádanou aureolu starobylosti a na jeho postavu a původ navazují další pověsti a mýty prostupující vládou dané dynastie.

3.2.1. Dynastie Merovejců

Dynastie Merovejců byla jednou z nejdéle vládnoucích v historii Francie. V čele státu stáli přes tři sta let (Maurois, 1994, s. 24). Vláda této zakládající dynastie končí roku 751, kdy je na trůnu střídají v ten moment politicky silnější Karlovcí, kteří do té doby byli majordomy v domě Merovejců. Pojmenování *Merovejci*, tak jako jména většiny prvních vládnoucích dynastií ve středověké Evropě, se odvozovalo od prvního panovníka nesoucí dané jméno. Rod Merovejců nachází svůj počátek v postavě vládce Franků, *Merovecha* (cf. příloha č.1).

Kmeny na historickém území dnešní Francie netvořily homogenní skupinu, ale pobývalo zde hned několik rozdílných kmenů Franků. Rod Merovejců pocházel z kmene sálských Franků (Saliů). Je to právě tento kmen Saliů, kterému je z historického hlediska věnováno nejvíce prostoru v pověstech a mýtech vztahujících se k francké a francouzské mytologii.

Pověsti o původu vládců z kmene sálských Franků a o jejich příchodu na území bývalé římské provincie Galie se liší. Jedna z nich uvádí jako předka postavu z biblických vyprávění – Noeho.

(A2a) Starost o zalidnění Země připadla po velké potopě na tři Noemovi syny – Šéma, Cháma a Jéfeta. Potomci posledního ze jmenovaných zaměřili z Arménie do Evropy [...] Gomer, nejstarší syn Jéfetův, si vybral mírné podnebí ve středu a na jihu Evropy. Jeho potomci, Gomérové, Keltové, Galatové a Galové, osídlili Polsko, Maďarsko, Německo a Galii [...] z nich se poté vydělují následnické kmeny, například Němci, Frankové a další³⁰ (Mauléon, 1816).

Další pověsti se vztahují k zakladatelům, kteří pocházeli z bájného města Troje. Jako důkaz takového tvrzení nám mohou posloužit trojská toponyma vyskytující se ve Francii, například *Troyes* nebo *Paris*.

(A2b) [...] Marcomir, syn Priama, krále Austrie, který byl potomkem Franciona, vnuka Priama, krále Tróje, se následnictvím, které není nezbytné zde uvádět do detailů, rozhodl obsadit Galii [...] Když Parisiové (les Parisiens) zjistili, že Marcomir je potomek Trojanů, slavnostně ho uvítali [...] Pharamond, jeho syn, neohrožený voják, byl první, kdo přijal titul ‚král Franků‘

³⁰ Vlastní překlad.

*a kdo nosil královskou korunu. Byl to právě on, který k počtě Parida, syna Priama, krále Troje [...] dal jméno Paříži, městu Parisiů, které do té doby neslo jméno Lutécie*³¹ (Guizot, 1969).

Vládce Pharamond (Faramond) zmiňovaný v pověsti (**A2b**) je považován za prvního krále sálský Franků, dle historiků byl prvním králem z rodu Merovejců, přestože v době jeho vlády tento rod jméno „Merovejci“ nenesl. Podle následnické linie byl Pharamond dědem Merovecha; vládce, po kterém celá dynastie převzala své jméno.

3.2.2. Merovech

Merovech (Mérové, Merowig; Meroveus) je podle tradice považován za již třetího krále sálských Franků. Přesto celá vládnoucí dynastie nese právě jeho jméno. Díky tajemství, které opřádá jeho narození je považován téměř za nadpřirozenou postavu. K Merovechově výjimečnosti přispěl rovněž i nesprávný etymologický výklad jeho jména. Podle této špatné interpretace můžeme ve jménu „Merovech“ najít francouzské slovo „matka“ a zároveň slovo „moře“, které by se mohlo odvodit jak z francouzského, tak z latinského jazyka. V souvislosti s touto špatnou etymologií je Merovechův původ spojován s mořem a mořským tvorem a jeho jméno se interpretuje jako „syn moře“ (Bayet et al., 1981, s. 106).

Pověst, jak ji zachytil kronikář Fredegar praví, že Merovech se narodil dvěma otcům. Prvním z nich byl král Chlodius, manžel Merovechovy matky. Když byla těhotná, šla se vykoupat do oceánu, kde ji svedl *neznámý mořský tvor z druhé strany moře* a matku podruhé oplodnil. Když se poté narodilo dítě, v jeho žilách kolovala směs dvou kreví – krev franckého krále a krev mořské bytosti.

*(A3a) Když Aetius ochránil Galii před útoky Attily, Frankové bojovali pod jeho vedením. Poté pokračovali v rozšiřování svého územního vlivu, aniž by bylo možné zřetelně odlišit, jak tomu často bývá, šíření jednotlivých kmenů. V této době, kdysi, když stál v čele lidu Chlodio, se objevuje pověst o králi jménem Merovech (Mérové). Jednoho dne, vypráví se, zatímco se Chlodiova manželka koupala v moři, spojil se s ní netvor z hlubin; z toho spojení se poté narodil syn, Merovech; od jeho jména všichni následníci, králové Franků, odvozují své jméno Merovejci*³² (Bayet et al., 1981).

³¹ Vlastní překlad.

³² Vlastní překlad.

Díky svému dvojímu původu byl Merovech obdarován různými nadpřirozenými silami. Údajně se prý z pokolení na pokolení předával mocný náhrdelník obdařený magií, jako ochrana a záruka dlouhověkosti (Baignet et al., 2003). V českých pověstech bychom mohli najít paralelu s Přemyslem Oráčem, jehož *střevíce z lýka a mošnu si knížata a králové předávali z pokolení na pokolení* (Ježková, 2018, s. 45).

Alegorické vysvětlení tohoto mýtu o Merovechovi, jak ho pro nás zachytil kronikář Fredegar, může být různé. Zřejmě však má být symbolem sňatku či jiného způsobu propojení rodových linií po matčině straně (Baignet et al., 2003, s. 126). Nejpravděpodobnějším vysvětlením, proč je tomuto mýtu věnováno tolik prostoru v rodové historii, je snaha postihnout změnu společenského řádu. Konkrétně by to měl být přechod z bilineárních, popřípadě matrilineárních příbuzenských vztahů na vztahy patrilineární (Renard, 2014). Tento přechod znamená, že už se práva, povinnosti a majetky nadále nedědí po matčině straně (matriarchát), jak tomu bylo z počátku, nýbrž po otcově straně (patriarchát).

Stejně jako k příchodu Franků, tak i k postavě Merovecha jako „zakladatele“ vládnoucí dynastie se vztahuje i verze pověsti sepsaná Řehořem z Tours. V této pověsti je Merovech zachycen v germánském přepisu jména *Merowig*, které se z franštiny vykládá jako *význačný bojovník* (Mérovée ou Mérowig, 2010). Merovech je zde popisován jako neohrožený válečník bojující proti hunskému vůdci Attilovi.

(A3b) Aethius přijal Merovecha za vlastního a svěřil mu část území v Galii, kde se již dříve usadil Aethiův nejstarší syn. Merovech se usadil v belgické části Galie v regionu Brabant, za své sídlo zvolil město Tournai³³ (Mérovée, [b. r.]).

Merovech byl roku 448 zvolen králem. [...] Bylo to v době, kdy vůdce Hunů Attila začal pronikat do západních provincií říše. [...] Část Attilovy armády už byla u Orléans, když se Aetius, římský generál, Merovech, král Franků a Théodoric, král Vizigótů v roce 451 spojili v boji proti Attilovi. [...] Aetius Attilu pronásledoval až k Châlons-en Champagne, kde ho vítězně přemohl (Clavel, 1855).

³³ Vlastní překlad.

Po skončení bitvy při řešení otázky o budoucnosti území měl mít přednost Aetius, ale byl to právě Merovech, kdo díky tomuto válečnému tažení získal výsadní postavení v rámci Frankých kmenů. Započal tak dlouholetou historii dynastie Merovejců.

3.3.Národ a spiritualita

Při budování základů evropské společnosti se můžeme opírat o celkem tři prameny kultury, jimiž jsou římské právo, řecká filosofie a židovská spiritualita s následným šířením křesťanství. Od chvíle, kdy se křesťanství stalo povoleným a později i státním náboženstvím v Západořímské říši, začal proces, během něhož expandovalo do každé části evropského kontinentu. Církev, struktura, která zůstala po rozpadu Západořímské říše a následného střídání germánských království, posílila své postavení s vědomím, že je jediným uchovatelem evropské kultury a tradice. Stala se dostatečně vlivnou autoritou, aby mohla konkurovat panovníkům jiného než křesťanského náboženství. V oblasti diplomacie a zahraniční politiky zaujímal důležité postavení papež.

Na začátku vzniklo mocenské soužití církevní a světské moci. Církev a římský biskup dodávali legitimitu svým podporovatelům a těm, kteří jim nabízeli ochranu. O legitimitu usilovali mnozí představitelé světské moci, kteří svými vztahy s Církví a biskupem získávali žádanou autoritu a prestiž. To jim pomáhalo v boji s jejich nepřáteli. Zároveň i Církev potřebovala ochranu, bez které by nedokázala odolat svým nepřátelům. Postupně Církev začala tvořit nezbytnou součást vládnoucí složky většiny států. Následkem této dvojí autority byla postupně se tvořící vypjatá situace ohledně toho, kdo by vlastně měl mít výsadní postavení při rozhodování – zda panovník, či církevní hodnostáři.

Konverze panovníků ke křesťanství byl spolu s papežskou podporou jeden z nejdůležitějších kroků k udržení si postavení a autority před lidem. Konání panovníka se dalo interpretovat jako realizace Boží vůle a zároveň došlo k legitimizaci všech jeho kroků za předpokladu Boží pomoci. Křesťanství se mezi prostým lidem šířilo také díky příslibu spasení, života věčného a pro poselství lásky k bližnímu jako univerzálního zákona. Je to jasná strukturace etiky, jejíž prosazování a šíření nespočívá na pozemských trestech, ale naopak motivací je život věčný v Božím království.

Konverze mezi starým a novým náboženstvím spočívala nejen ve změně metafyzických referencí, ale i v rituálních a ritualizovaných úkonech duchovního očistění a změny životní cesty. Jedná se zároveň o vytržení z jednoho náboženského společenství a o integraci do společenství nového. Taková změna sebou přinášela strach a odmítání ze strany společnosti, obviňování ze zrady víry předků, ale také nejistotu ohledně toho, zda je správné přijmout nového/jiného boha. Motivací pro přijetí nového vyznání proto mohly být přísliby spásy a nového života po smrti. Zároveň jako motivace mohl posloužit sám panovník jako ten, kterého lid následuje, a z toho důvodu nemůže být zatracován členy původního společenství. Nejen proto byl křest králů a dalších vysokých hodnostářů doprovázen velkou ceremonií a začalo se o nich vyprávět mnoho legendárních příběhů a pověstí.

3.3.1. Chlodvík I.

Chlodvík I. (Clovis Ier; Chlodovechus) je z pohledu historiků i ve vnímání francouzského národa ten nejdůležitější panovník z dynastie Merovejců. Právě on je považován za sjednotitele kmene Franků, s čímž je spojeno zrození francouzského národa. Zároveň za jeho vlády došlo k přesunu královského trůnu do Paříže, která poté zůstala hlavním sídlem vládnoucí dynastie (Mussot-Goulard, 1997, s. 6).

Panovník byl považován za toho, kdo má plnit poslání bohů, a vládnoucí dynastie představovala určitou smlouvu mezi lidem a tehdy vyznávanými bohy. Jenže od vydání Ediktu milánského roku 313, kterým bylo křesťanství zařazeno mezi povolená vyznání římského císařství, rostl význam a moc Církve a dalo by se říct, že pohanská dynastie Merovejců jí byla trnem v oku. Církev nemohla připustit, aby se někdo považoval za nositele boží milosti bez sounáležitosti s katolickým vyznáním. Bezpochyby i Chlodvík musel být přesvědčený, že mu spojení s tak významnou institucí přinese víc prospěchu než ústupků. Dokladem toho může být například pověst vztahující se k českým zemím. Když přijel kníže Bořivoj, tehdy ještě nepokřtěný, na hostinu k moravskému knížeti Svatoplukovi, Svatopluk ho nechal sedět na zemi, protože pohan nemohl sedávat spolu s křesťanskými vládci.

Nejpodstatnější událostí v Chlodvíkově životě byl jeho křest a přijetí katolického vyznání. Je prvním doloženým pokřtěným panovníkem na území Evropy. Na jeho konverzi měla nezbytně podíl i jeho žena Klotylďa (Clotilde). V kronice od Řehoře z Tours se můžeme dočíst,

že ještě před oficiálním přijetím nové víry vyrazil Chlodvík do boje „*ve jménu Klotyldina Boha*“ (Riché, 1996). Podlé této epizody z Chlodvíkova života, Chlodvík dal slib, že pokud mu Bůh, v kterého věří Klotylda, dopomůže k vítězství v bitvě u Tobiacu, konvertuje³⁴ (Toute l'histoire, 2017).

Chlodvík byl pokřtěn na Vánoce roku 496 nebo 498. Není to náhoda, že to bylo zrovna v den narození Krista. Křest symbolizuje jakýsi přerod, přechod od hříchu k naději na spasení. Tedy i pro Chlodvíka to měl být den, kdy se znovu narodil. V tuto velmi slavnostní chvíli se sjednotili všichni vůdci Franků, aby přijali Chlodvíka za svého krále (Clovis Ier, 2017). Chlodvíkova autorita se díky křtu stala nepopíratelně Církví posvěcenou a nikdo nepochyboval o jeho moci a právu na královský trůn.

K Chlodvíkovu křtu se vztahuje pověst o posvátné nádobce. V této pověsti je zachycena přízeň nebes tomuto posvátnému aktu.

(A4) Ve chvíli, kdy Chlodvík přijímal svátost křtu, jáhen (diakon) přinášející Svatý olej se nemohl dostat skrze zástupy věřících, které obřadu přihlížely. Neměl nejmenší šanci, stihnout to ke křtitelnicí včas. Najednou se z nebes snesla holubice držící ve svém zobáku malou nádobku naplněnou olejem. Byl to právě tento Svatý olej, jímž svatý Remy udělil králi pomazání (Ballade Médiévale, 2013). (cf. příloha č.2)

V této posvátné a milostiplné chvíli řekl kněz Chlodvíkovi: „*Skloň pokorně hlavu a odlož své ozdoby (amulety), hrdý Sikambře. Uctívej to, co jsi až dosud páčil, spal to, co jsi uctíval.*“ (Ferro, 2009, s. 26).³⁵ V ten večer svatý Remy pokřtil Chlodvíka I. a tři tisíce mužů z jeho družiny. Frankové už nadále nebyli považováni za barbarské nájezdníky a utlačovatele, nýbrž byli zvaní osvoboditeli a zachránci. Tím bylo završeno podrobení si ostatních národů a kmenů na území Galie a zároveň to byl poslední krok k tomu, aby se jejich říše začala nazývat Franskou, později Frankií („země Franků“).

³⁴ Srov. Grégoire de Tours; *Histoire de France*. Livre second.

³⁵ « Baisse la tête avec humilité Sicambre, retire tes colliers, adore ce que tu as brûlé, brûle ce que tu as adoré ! »

3.4. Historické hlavní město

Pro sídelní město se vybírala často strategická místa, obchodní křižovatky, úrodná údolí řek. Nejčastěji to bylo propojení všech těchto tří kritérií, které rozhodovalo při výběru hlavního města. Na základě přítomnosti panovníka a jeho dvora poté vybrané město vzkvétalo díky obchodním stykům a díky investicím do přestavby a zkrášlování měst. Centrum svou prestiží přitahovalo určité vrstvy společnosti, jejichž přítomnost spolu s jejich životním stylem předpokládalo průběžné transformace města a jeho infrastruktury. Centra říší rostla a stávala se vyhledávanými příležitostmi nejen pro významné tvůrčí osobnosti, jimiž byli umělci, výtvarníci a básníci, ale také pro prostý lid. Ne každý měl ovšem možnost zažít hlavní město vlastní zkušeností. K nim se podoba měst dostala skrze ústní či písemnou tradici líčení. Brzy se začaly vyprávět více či méně uvěřitelné příběhy vážící se k historii, slávě a starobylosti měst.

Hlavní města říší mezi sebou navzájem soupeřila co do starobylosti i kulturnosti. A stejně jako u dynastií, i u měst se počátky a původní výstavba z hlediska historických doložených faktů ztrácí v mlze. Tyto dějinné mezery byly následně pospojovány či příhodně dotvořeny pověstmi, mýty a legendami.

3.4.1. Paříž

Paříž je podle výroku Paula Valéryho *nejdokonalejší město jaké kdy ve světě bylo* (Combeau, 1999, s. 3). Jedno z nejstarších měst Evropy a v dnešní době zároveň jedna z nejvyhledávanějších turistických destinací, jejíž kouzlo přetrvává již staletí. Odedávna byla sídlem panovnických rodů, díky čemuž se stala svědkem mnoha rozhodujících událostí francouzského národa. Středem města protéká řeka Seina, která obtéká několik pahorků dotvářejících pařížskou scenérii. Paříž zároveň stojí na významné křižovatce obchodních cest. Její strategická poloha byla využívána již veliteli římských legií pro svou blízkost lesních porostů, a zároveň toto místo bylo příhodné pro svou úrodnou půdu (Busson, 2012, s. 37).

K etymologii druhého historického jména hlavního města Francie se váže hned několik možností interpretace, přičemž účelem některých z nich je pouze přidat na slávě „nejkrásnějšího města světa“. Největší prestiž Paříži přináší její napojení na mýtické postavy řecké mytologie. Jedna z pověstí prohlašuje za zakladatele města trojského prince Parida známého z bájných vyprávění o Trojské válce. Z řečtiny se slovo *parisia* překládá jako udatný (Histoire de ville,

2012). Nejstarší dochovaný zápis vztahující se k této pověsti pochází z roku 1493. Nalezneme ho v díle *Grandes Chroniques de France*³⁶, které sepsal pařížský umělec *Vérard*.

(A5a). Kdo založil Paříž? Byl to Paris, říká legenda, jeden z trojských vůdců opouštějící město obléhané Řeky. Aeneas po cestě založil Řím a společně s ním římský národ, Brutus Velkou Británií, Francion Francií. Paris založil Paříž (Laffont, 1973, s. 4).

Na pověsti o Paridovi jako zakladateli Paříže je krásně vidět tendence prohloubit historii státu tím, že naváže na slavnou antickou historii. Tímto příběhem se Paříž svou starobylostí svým způsobem staví do stejné roviny s Římem, který měl být založen jiným významným trojským válečníkem, Aeneasem. Jiří Pelán ve spojitosti s utvářením zemí a jejich center zmiňuje princip „translatio imperii“ – v tomto případě se jedná o princip, kdy *od Trojanů přešla vláda na Římany a pak se přesunula na evropský Západ* (Pelán, 2014).

Postupem času bylo založení města spojováno s další postavou řecké mytologie, s neporazitelným Herkulem. Jeho odvaha, síla a statná postava dodávaly Paříži důležitost a pocitu nedobytnosti.

(A5b) Na cestě k zahradám Hesperidek, slavný Herkules shromáždil kolem sebe Parrasieny (Parrhasiens) z hor Arkádie a určil jim za sídlo úpatí pahorku Montmartre, kde je pokřtil jako Pařížany (Parisiens) (Laffont, 1973, s. 7).

Dávno předtím, než se začaly vyprávět mýty a pověsti vztahující se k městu jménem Paříž, na jeho místě leželo město, jehož název zněl Lutécie (Lutèce). K Lutécii se váže pověst sahající k potomkům biblického otce Noa, podle níž bylo toto město založeno jeho sedmnáctým potomkem Lucusem (Villefosse, 1955). Po Massilii (Marseille) byla Lutécie nejvýznamnější obchodní křižovatkou Galie.

³⁶ Velké kroniky Francie – první tištěná kniha, která ovšem obsahuje ručně malované ilustrace.

4. Patroni a ochránci národa

Světcí, svěťice, patroni a mučedníci hráli dlouhou dobu významnou roli v utváření národní evropské společnosti, která byla pod silným vlivem Církve. Katolická církev si brzy začalo nárokovat jakýsi monopol na víru a příslibem odpuštění hříchů a života věčného dokázalo získat na svou stranu mnoho stoupenců. Víra v existenci patronů a přímluvců byla nezbytnou součástí ritu. Protože v křesťanství především prostý lid viděl naději a útěk od všedních starostí, zdálo se být přijetí křesťanské víry nezbytné i pro vládnoucí vrstvy států. Panovníci, kteří jako první přijali křest tím získali větší legitimitu jako vůdci lidu.

Každý stát středověké Evropy si brzy začal zakládat na množství ochránců země, měst a lidu vycházejících z katolické tradice. Legendy jako by osvětlovaly samostatnost národa tím, že patroni z řad světců a mučedníků se vždy budou přimlouvav za ochranu a pomoc. Každému z nich bylo přiřazeno několik atributů, ve kterých se jakoby zhmotňuje síla jejich přímluvy. Předpokládá se i spojitost svatých a blahorečených s jejich původní zemí či jejich původním městem. Jsou proto považováni za slavné rodáky, kteří svou přímluvu tím spíše směřují ke svému pozemskému domovu. Někteří katoličtí hodnostáři a později i svatí pocházeli dokonce z vládnoucí dynastie. Tím došlo k pokřesťanštění politického systému a zároveň ke zpolitizování křesťanství, jak to dokládá výrok papeže Řehoře Velikého z 6. století: „*Království pozemské musí sloužit království nebeskému.*“ (Ferro, 2009, s. 23)

V následující části práce se budeme zabývat nejznámějšími patrony francouzského národa. Jmenovitě to budou svatý Diviš (Saint Denis), jako patron země, svatá Jenovéfa (Sainte Geneviève) coby patronka Paříže, svatý Martin (Saint Martin de Tours) jako patron franckého národa, a nakonec svatý Ludvík (Saint Louis), jako zástupce svatých pocházejících z vládnoucího rodu.

4.1. Svatý Diviš

Svatý Diviš (Saint Denis), patron země. První zmínka o svatém Divišovi se objevuje u kronikáře Řehoře v Tours v záznamu pocházejícího ze 6. století. Je zde popisován jako biskup-misionář, jehož úkolem bylo přivést obyvatele Paříže ke křesťanské víře. V 5. století mu nechali díky přičinění svaté Jenovéfy vystavět kostel, který byl pozdějšími merovejskými králi

přestavěn na baziliku (Busson, 2012, s. 43). Bazilika svatého Diviše se kvůli své symbolické roli stala hrobkou francouzských králů.

O jeho životě toho mnoho nevíme a o jeho osobnosti ještě mnohem méně, ale jeho výjimečný osud je nezapomenutelný. I u svatého Diviše najdeme číselnou symboliku, která prostupuje zakládací pověsti. Údajně byl jeden ze sedmi vyvolených biskupů, jejichž životním naplněním se měla stát evangelizace Galie. Denis si pro oblast svého působení vybral oblast kmene Parisiů. Bylo to jedno z míst, v němž bylo pohanství silně zakořeněno. Vystoupil před lid a přinášel jim poselství víry a evangelia. Překvapeně zjistil, že byl vyslyšen a lidé ho poslouchají. Nicméně křesťané byli v této době pronásledováni a zabíjeni jako ti, kdo ve společnosti rozdmýchávají myšlenky vzpoury proti autoritám, takže byl i se svými dvěma společníky zajat a mučen (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 64-65).

Verze legendy pocházející z 8. století vypráví:

(B6) *Galský velitel mu sřal hlavu. Tu se jeho bezhlavé řelo zvedlo, vzalo ze země hlavu a odnářelo ji; Diviř řel dál cestou, kterou ho vedli andřelé až k místu vzdálenému řekolík kilometrů, které neslo jméno Catulliacus. Bylo to právě tam, kde touřil být pohřben a je to právě tady, kde později bylo zalořeno královské opatřství, které nese jeho jméno: svatý Diviř.* (Laneyrie-Dagne, 2001, s. 65).

Tato verze legendy byla účelně využita Merovejci pro říření křesřanství zároveň s potlačením zbytků pohanských zvyků starřích nábořenství (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 65). Ne náhodou je svatý Diviř a jeho utrpení spojen s nejslavnějším pahorkem Paříže, který nese jméno Montmartre (Mons Martyrum)³⁷. Právě tento vrch byl již mnohem dřívě pohany vybrán jako ideální místo pro jejich rituály. Tím spíše bylo požadavkem Círky i králů, aby tato pohanská minulost byla zapomenuta a nahrazena pro ně jediným přijatelným způsobem – křesřanskou mystikou v podobě legendy o mučedníkovi, který se sice stal obětí, což zastavilo jeho pozemskou misi, ale jeho duchovní aktivita přetrvala v odkazu jeho činnosti a oběti. Stal se tak příkladem, který byl pozváním k následování.

³⁷ Pojmenování *Montmartre* se odvozuje od latinského názvu *Mons martyrur*, francouzsky *Mont des martyrs*, tedy v překladu „Hora mučedníků“. Avřak úplně původní jméno pahorku znělo *Mons Martis*, tedy „Martova hora“, pojmenovaná po římském bohu války Martovi (*Mont de Mars*). Ke změně intepretace dořlo až po pádu Římské říře. Montmartre byl až do 19. století samostatnou obcí, která se stala součástí Paříže v roce 1860.

4.2. Svatá Jenovéfa

Svatá Jenovéfa (Sainte Geneviève), patronka Paříže. Jedny z nejdůležitějších a nejzákladnějších legend Francie se obracejí právě k ochránkyni Paříže, ke svaté Jenovéfě. Nejstarší verze se objevuje už v době vlády *Childeberta I.*³⁸ a datuje se kolem roku 520 (Bednaříková, 2009, s. 212).

Svatá Jenovéfa, jako patronka Paříže, ještě za svého života zasáhla hned dvakrát během válečného ohrožení města. Poprvé to bylo při nájezdu Hunů (5. století). Vyzvala pařížské obyvatele, aby neutíkali z města, protože jako jediné z napadených míst se může ubránit. Měli se bránit *duchovními zbraněmi (modlitbami, posty a vigiliemi)* (Bednaříková, 2009, s. 212). Ženy ji uposlechly, ale muži chtěli za každou cenu bojovat, a proto žádali, aby Jenovéfa byla ukamenována nebo utopena. Naštěstí pro svou zbožnou pověst se jí dostalo ochrany ze strany biskupa. Díky jejím modlitbám a půstu se vojsko Hunů obrátilo k Orléans a Paříž nakonec jako jediná Huny vůbec obléhána nebyla. Podruhé Jenovéfa zasáhla v době, kdy byla tehdy již křesťanská Paříž obléhána pohanskými Franky pod vedením krále Childericha³⁹. Svou obětavostí dokázala zajistit dostatek potravin pro hladovějící město. Vyplula po řece Seině žádat o pomoc a vrátila se s jedenácti loděmi plnými obilí z Brie a z Champagne (Combeau, 1999, s. 13). Legenda je zakončena zmínkou o Chlodvíkovi I. a jeho ženě Klotyldě, kteří údajně nechali svaté Jenovéfě vystavět baziliku (Bednaříková, 2009, s. 212).

A tak byla Paříž podvakerát uchráněna od zkázy. I přes tyto zázraky síly modlitby a obětavosti nebyla Jenovéfa hodna náklonnosti panovníka. Tehdy vládnoucí Childerich (Childéric) nebyl křesťanského vyznání. Přesto autor, který o životě svaté Jenovéfy psal, zmiňuje příběh, který svádí jejich osudy dohromady.

(B7) Childerich vstoupil do Paříže a vedl s sebou vězně odsouzené na smrt; poručil, aby byly zavřeny brány. Ale Jenovéfa, která byla za hradbami města se rozhodla nešťastníky zachránit: brány se jako zázrakem otevřely a ona byla všemi vězni chválena a získala tím jejich přízeň (Bayet et al., 1981, s. 107).

³⁸ Childebert I. – jeden ze čtyř synů Chlodvíka I., který před svou smrtí rozdělil území mezi své potomky a Childebertovi připadla Paříž.

³⁹ Childerich I. z rodu Merovejců byl synem bájného zakladatele dynastie Merovecha. Synem Childericha byl pak Chlodvík I.

Svatá Jenovéfa byla svatořečena roku 500 a v Paříži ji byl zasvěcen chrám sv. Jenovéfy, jehož stavbu započal první pokřtěný francký král Chlodvík I. Tato bazilika stále stojí, ale za Velké francouzské revoluce byla změněna na Pantheon⁴⁰, který od té doby slouží jako místo posledního odpočinku francouzských myslitelů a umělců.

V legendě o Jenovéfě je jen málo prostoru věnováno světské moci a světským zásahům. Byla to přeci Církev, kdo převzal hlavní slovo na poli diplomacie. *Církev byla v těch časech jednou z nejdůležitějších správních struktur Galie, každý barbarský vládce i stát s ní musel počítat jako s veličinou spirituální, ale i světskou* (Bednaříková, 2009, s. 213). Církev v té době suplovala stát a státní zřízení, protože tyto instituce se dočasně zhroutily. Působila jako jakési vakuum, které udržovalo řád, jistotu a společenské hodnoty.

4.3. Svatý Martin

Svatý Martin (Saint Martin de Tours), patron Franků. Jeden z prvních „nemučedníků“⁴¹, který byl Církví prohlášen za svatého, se narodil okolo roku 316 v Panonii, tedy v místě, kterou kronikář Fredegar označuje za domovinu Franků. Možná právě pro tento svůj geografický původ byl poté Franky vybrán za jejich patrona.

Svatý Martin patří ke generaci biskupů, kteří byli po celý svůj život přitahováni poustevnickým způsobem života a kteří jako jediní mohli v lidech povzbudit neodolatelnou touhu být Božím lidem právě po vzoru zbožného cudného života. U svatého Martina nalézt model svatosti, nesoucí břímě pastýře lidu a zároveň povolání k životu v ústraní (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 68). Někdy je také označován jako „kněz chudých“ (ABC svatých, [b. r.]).

Martinův otec byl věhlasný válečník, a proto jeho syn dostal stejné jméno, které se vztahuje k římskému bohu války⁴². Doufal, že Martin půjde v jeho stopách. Nebylo divu, že nesdílel synovo nadšení pro křesťanství a nechápal jeho touhu po poustevnickém životě. I když Martin netoužil po vojenském životě, přesto byl oddaným a spolehlivým vojákem. Přes svou vojenskou kariéru zůstával hluboce věřícím. Už k jeho životu v armádě se váže jedna legenda:

⁴⁰ Pantheon nese jméno podle Pantheonu v Římě, který byl vzorem pro tuto stavbu.

⁴¹ Zpočátku působení Církve byli prohlašováni za svaté a světice ti, kteří nejen svým působením v životě, ale i svou mučednickou smrtí evangelizovali svět a zvali tím k následování křesťanské víry. Bylo tedy výjimečné, aby byli svatořečeni ti, kteří nezemřeli mučednickou smrtí.

⁴² Římským bohem války byl Mars. Jméno ‚Martin‘ tedy znamená něco jako stoupenec Martův.

(B8) *Martin se vracel na koni do tábora. U brány potkal žebráka, který prosil o almužnu. Martin u sebe neměl ani peníze a ani jídlo, ale protože chtěl tomu muži něco dát, svlékl svůj důstojnický kabát a mečem ho rozdělil na dvě poloviny a jednu z nich mu daroval. Příští noc Martin spatřil Ježíše, který byl oděn do půlky jeho pláště. A Ježíš říkal andělům: „Tímto pláštěm mě oděl Martin, který je teprve na cestě ke křtu.“⁴³ (Pernoudová, 2000).*

Brzy po této události se Martin nechal pokřtít a rozhodl se pro život poustevníka a pro boj s mimokřesťanskými náboženstvími ve své rodné Panonii. Ale dlouho sám nezůstal, neboť aniž by o to usiloval, vyhledali ho učedníci inspirovaní jeho přísností k sobě samému a jeho asketismem. Martin se tedy vrátil zpět do Galie, kde byl vysvěcen na kněze a později se proti své vůli stal biskupem v Tours. Ani ve svém úřadu nepřestal evangelizovat Galii. Nejen, že bojoval proti pohanům, ale také zřizoval kláštery a spousta francouzských míst nosí jeho jméno (Pernoudová, 2000).

Jak již bylo zmíněno, Martin z Tours je první svatý, který není mučedníkem. Zemřel stářím v pozeňnaném věku 80 let na jedné z misijních cest. Jeho hrob, který se nachází v Tours se brzy stal hojně navštěvovaným poutním místem (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 68). Část jeho pláště je jako relikvie uchována v královském paláci v Paříži (Schauber et al., 1997). Po jeho smrti mnoho následníků pokračovalo v evangelizaci území Franků po vzoru svatého Martina (Toute l'histoire, 2017).

⁴³ Tato příhoda ze života svatého Martina odráží ústřední část křesťanského učení o lásce k bližnímu, který je zosobněním Boha a skrze něhož také Boha milujeme cf. Matouš 25, 31-45 (Bible).

„Až přijde Syn člověka ve své slávě a sním všichni andělé, posadí se na trůnu své slávy. Všechny národy budou shromážděny před ním a on je oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů. Ovce postaví po své pravici, ale kozly po levici. Král tehdy řekne těm po své pravici: „Pojďte, vy požehnaní mého Otce, přijměte za dědictví Království, které je pro vás připraveno od stvoření světa. Neboť jsem hladověl a dali jste mi najíst, měl jsem žízeň a dali jste mi napít, byl jsem cizincem a přijali jste mě, byl jsem nahý a oblékli jste mě, byl jsem nemocný a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení a přišli jste za mnou.“ Tehdy mu ti spravedliví odpoví: „Pane, kdy jsme tě viděli hladového a dali ti najíst anebo žízňového a dali ti napít? Kdy jsme tě viděli jako cizince a přijali tě anebo nahého a oblékli tě? Kdy jsme tě viděli nemocného anebo v žaláři a přišli jsme k tobě?“ Král jim odpoví: „Amen, říkám vám, že cokoli jste udělali pro nejmenšího z těchto mých bratrů, to jste udělali pro mě.“ Těm po své levici tehdy řekne: „Jděte ode mě, pro ďábla a jeho anděly! Neboť jsem hladověl, a nedali jste mi najíst, měl jsem žízeň a nedali jste mi napít. Byl jsem cizincem, a nepřijali jste mě, byl jsem nahý a neoblékli jste mě, nemocný a ve vězení, a nenavštívili jste mě.“ Tehdy mu odpoví: „Pane, kdy jsme tě viděli hladového nebo žízňového nebo jako cizince nebo nahého nebo nemocného nebo ve vězení, a neposloužili ti?“ Pová jim: „Amen, říkám vám, že cokoli jste neudělali pro nejmenšího z nich, to jste neudělali pro mě.““

4.4.Svatý Ludvík

Ludvík IX. z přímé linie Kapetovců (Saint Louis) žil ve 13. století. Jeho kariéra francouzského krále je protkána dvěma neúspěšnými křížovými výpravami. Tyto křížové výpravy byly neúspěšné, protože v nich nebylo zcela dosaženo původně vytyčených cílů. V osobě svatého Ludvíka dochází k propojení církevní autority s autoritou panovnického rodu. Ludvík byl svatořečen roku 1297. Zároveň se jako další řadí mezi svatořečené, kteří neumřeli mučednickou smrtí.

O legitimitě panovníka rozhodoval jeho původ. Nejčastěji se vláda předávala z otce na syna, popřípadě z jiného předka na potomka. Rituálem předání moci byla nejprve pouze korunovace, později se nezbytnou součástí procesu legitimizace královské moci stalo pomazání krále. Tento akt se stal nezbytným pro předání moci a zahájení vlády⁴⁴. Byl doprovázen slavnostní ceremonií na posvátném místě. Ve Francii tímto místem bylo město Remeš (Reims). Pomazání zcela proměnilo osobu krále: byly mu odpuštěny hříchy a dostal se do přízně Boha, byl nositelem jeho slov a jeho zástupcem na zemi. Francouzský národ dokonce věřil, že pomazáním král získal schopnost uzdravovat nemocné pouhým přiložením rukou⁴⁵ (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 191).

Ludvík vedl život příkladného křesťana, který žil v blízkosti Boha. Umřel při druhé křížové výpravě v Tunisku, poté, co onemocněl i se svými syny, z nichž mladší umřel dříve než jeho otec. Ztráta syna ho oslabil ještě víc a posléze nemoci podlehl. Jeho poslední slova údajně byla: „*Jeruzalém, Jeruzalém!*“ (Tyerman, 2012, s. 800). Ani jedna z Ludvíkových křížových výprav nebyla úspěšná, přesto se mu splnilo jeho nejtajnější přání – umřel při konání služby Bohu. Při druhé křížové výpravě, kterou vypravil šestnáct let po návratu z té první, zemřel na úplavici (L’Histoire, 2016). Proto někdy bývá jeho smrt označována jako mučednická, protože na rytíře padlé při křížových výpravách se nahlíželo jako na mučedníky. Mezi lidem brzy začaly kolovat pověsti a legendy o tom, že král Ludvík XI. byl svatý. Církev, která se francouzskému králi cítila za jeho službu v boji proti muslimům zavázána, vyšla těmto zvěstem vstříc a urychlila proces kanonizace (Laneyrie-Dagen, 2001, s. 191).

⁴⁴ Dříve byl akt pomazání chápán jako jedna ze dvanácti svátostí. V dnešní době se vyznává svátostí sedm – křest, biřmování, eucharistie, svátost smíření, pomazání nemocných, manželství a kněžství.

⁴⁵ Francouzským a anglickým králům, jako jediným vládcům, byla prisuzována divotvorná moc. Pouhým dotykem ruky (apposition des mains) uzdravovali nemocné (Giacone, 2001).

Francouzský historik Jacques Le Goff považuje za klíčové datum v životě svatého Ludvíka rok 1254.

(B9) Po šesti dlouhých letech, které uplynuly od odchodu z jeho království, které svěřil v opatrovnictví (v té době se ještě neužívalo výrazu regentsví (régence)) své matce, vstoupil král do Svaté země. Neúspěch při křížové výpravě v Egyptě, šestiměsíční zajetí u Saracénů, neúspěšný pokus o osvobození Jeruzaléma z rukou nevěřících, to vše se zdálo pro Ludvíka jako znamení z nebes. Jako by mu Bůh chtěl naznačit, že to má vzdát. Všechny tyto události a zdánlivé neúspěchy ho vedly k hlubokému rozjímání a hovorům s Bohem. Nakonec ho modlitby utvrdily v tom, aby změnil své chování panovníka i svůj život, co se týče přísnosti, strohosti a pokory. Jedním slovem, změnit svůj život tak, aby dosáhl královské svatosti⁴⁶ (Le Goff, 2013).

Po návratu z křížové výpravy se začal Ludvík zabývat reformami království, především v oblasti správy a soudnictví. Zároveň nezapomínal na reprezentaci dynastie, na čemž mělo největší podíl jeho rozhodnutí přemístit královské hroby v královské nekropoli v opatství Saint-Denis. Nejvíce zázraků je spojeno s hrobem svatého Ludvíka, který se také nachází v bazilice svatého Diviše v Paříži. Lidé se k tomuto hrobu chodili modlit a prosit za přímluvu svatého Ludvíka.

⁴⁶ Vlastní překlad.

Závěr

V bakalářské práci s názvem *Základní francouzské zakládací pověsti* jsme se zaměřili na ucelený náhled na zakládací pověsti týkající se franckého a poté francouzského národa. Hlavním cílem bylo pokusit se zachytit podíl jednotlivých příběhů na utváření historické imaginace daného národa.

V první části jsme se věnovali popisu a shrnutí základních literárních útvarů a žánrů, které nám slouží k uchopení minulosti z pohledu ne striktně faktografické písemné tradice análů a kronik, ale zároveň se v nich odráží vnímání reality, tak jak ji chápala společnost dané doby. Mýty, pověsti a legendy nejsou pouhými smyšlenými příběhy nebo snad dokonce pohádkami, jak si mnozí myslí. Jmenované útvary samozřejmě obsahují často silné alegorické, metaforické a symbolické prvky, ale přesto v jejich základu nacházíme smysluplná a doložená historická fakta. V historii vybraných společenství tvoří nezbytnou součást paměti národa, na které se zakládá jejich pocit sounáležitosti. Zároveň lze pozorovat, jak se vyvíjelo vnímání reality a s ním i rozlišnost interpretace různých symbolů a poučení skrytých právě v těchto příbězích.

V první kapitole naší bakalářské práce jsme rozebíraly způsob strukturalizace a dělení podkapitol v rámci třetí a čtvrté kapitoly. Naším základním předpokladem pro volbu dané struktury byla myšlenka blízkosti kulturních okruhů. Námi zvolený kulturní okruh zahrnuje tvorbu přímých i nepřímých dědiců latinské kultury. Jednou z inspirací pro základní čtyři tematické okruhy prostupující naší prací byl korpus pověstí z českého prostředí, konkrétně *Staré pověsti české*. Tento korpus se nám stal jednou z vodících linek pro vytvoření našeho vlastního korpusu základních francouzských zakládacích pověstí, který v uzavřené podobě neexistuje. Za čtyři základní kategorie jsme postupně zvolili příchod národa na historické území, zrod první vládnoucí dynastie, prvotní přijetí křtu panovníkem, a nakonec založení historického hlavního města. K těmto čtyřem okruhům se následně vztahovala i poslední kapitola, ve které jsme se věnovali čtyřem franckým a francouzským světcům a mučedníkům.

Centrální a zároveň nejobsáhlejší třetí kapitola se věnovala již konkrétním zakládacím mýtům a pověstem, které jsou rozděleny do čtyř hlavních podkapitol. V první podkapitole jsme se zabývali pověstmi vztahujícími se k příchodu národa. Tyto pověsti jsou velmi důležité pro jistou legitimizaci nároku na obývané území, které příchozí kmény přijaly za svou vlast. Na území dnešní Francie se sice mísí názory na to, zda jsou Francouzi romanizovaného národa Galorománů nebo germánského kmene Franků, přičemž každý z nich se různě intenzivně a

spontánně rád hlásil k odkazu římské kultury. Nárok franckých kmenů na jakési „otcovství“ národa je nezpochybnitelné vzhledem k tomu, že teprve po jejich příchodu se začal utvářet samostatný suverénní stát, ve kterém došlo k úplnému vymanění z kultury, politiky a odkazu Římské říše. a který navíc nese jejich jméno „země Franků“. Dříve se státní útvar označoval jako Francká říše (Frankie), snes se stát na tomto území jmenuje Francie a národ, který ho obývá nese označení Francouzi. Za téma druhé podkapitoly jsme zvolili zrod první vládnoucí dynastie. V každé zemi existuje dynastie panovníků, kteří vládli určité území jako první a pod jejichž vládou docházelo k prvním tendencím o sjednocení kmenů a lidu. Mluvíme o počátku rýsování se konceptu národa, který je autonomní, vymezitelný a vymezený v rámci původního většího, nadnárodního celku. Takové sjednocování bylo výsledkem politické a kulturní emancipace. Často je obtížné dohledat, který z panovníků byl ten první, který byl zakladatelem onoho vládnoucího rodu. Proto u každého národa nacházíme často až mýtické „otce zakladatele“, s nimiž dochází k legitimizaci nároků vládnoucí dynastie na panovnický trůn a teritoriální, kulturní a etnickou dominanci. V rámci franckých a francouzských pověstí byl zakladatelem prvního vládnoucího rodu král Merovech, jehož potomci byli členi dynastie Merovejců. Třetí podkapitola přinesla náhled na paralelní vývoj světské a církevní moci vedoucí až ke konfliktu zájmů a nezbytnosti boje za účelem vymezení vzájemného vztahu a vzájemné pozice vlády. Konverze panovnických rodů spojená se křtem změnila pohled lidu i okolních území nejen na panovníky, ale i na celý národ. Získali tím jakousi aureolu božské přízně a nekonečné autority propůjčené Bohem⁴⁷. Prvním pokřtěným panovníkem Franků byl Chlodvík I. Poslední z podkapitol zakládacích pověstí se zabývala pověstmi, které se vztahují k založení hlavního města. Města často hrají roli nejstarších památníků historie lidu i země. Vznikala na strategických místech, jako byly obchodní křižovatky, a docházelo v nich k míšení národů i kultur. Pověsti vztahující se k nynějšímu hlavnímu městu Francie, Paříži, sahají svým obsahem až k bájnému městu Troji.

⁴⁷ Panovník svým křtem a pomazáním získává pověření od Boha, aby se stal jeho náměstkem na zemi. Můžeme mluvit o jakési smlouvě, kterou panovník uzavírá s Bohem a tím získává pomyslný mandát zástupce Boha cf, Matouš 18, 15-19 (Bible).

„Když tvůj bratr zhřeší, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima; dá-li si říci, získal jsi svého bratra. Nedá-li si říci, přiber k sobě ještě jednoho nebo dva, aby, ústy dvou nebo tří svědků byla potvrzena každá výpověď. Jestliže ani je neuposlechně, oznam to církvi; jestliže však neuposlechně ani církev, ať je ti jako pohan nebo celník. Amen, pravím vám, cokoli odmítnete na zemi, bude odmítnuto v nebi, a cokoli přijmete na zemi, bude přijato v nebi. Opět vám pravím, shodnou-li se dva z vás na zemi v prosbě o jakoukoli věc, můj nebeský Otec jim to učiní.“

V další části této bakalářské práce popisujeme legendy, které se vztahují ke čtyřem nejdůležitějším světcům jako patronům francouzské země, hlavního města a francouzského národa. K Francii se samozřejmě vážnou legendy mnoha dalších svatých a mučedníků, ale vzhledem k výzkumným otázkám bakalářské práce, jimiž bylo hledání základních mýtů franckého a francouzského národa, byly zvoleni právě tito čtyři – svatý Diviš, patron země, svatá Jenovéfa, patronka Paříže, svatý Martin, patron národa, a svatý Ludvík, v jehož svatořečení dochází k dalšímu propojení církevní autority se světskou. V práci posloužili jako příklady světců, kteří nejlépe podtrhují starobylost tradice křesťanské spirituality ve spojitosti s Francií a jejím obyvatelstvem. Legenda o svatém Ludvíkovi navíc dodává křesťanské tradici další rozměr tím, že v jediné osobě propojuje světskou moc se službou Bohu, což nakonec vedlo k jeho svatořečení.

Závěrečným dílčím cílem bylo vytvořit z výše uvedených pověstí, mýtů a legend jakousi základní podobu korpusu základních franckých a francouzských zakládacích pověstí, mýtů a legend. Jak jsme naznačili výše v kapitole 2. Metodika, každá z pověstí je označena vlastním identifikantem, který se skládá z velkého písmene, čísla a popřípadě malého písmene. Výsledkem je následujícím způsobem strukturovaný a rozdělený soubor pověstí, legend a mýtů s pododdílem **(A)**, jež tvoří zakládací pověsti, legendy a mýty v úzkém slova smyslu a pododdílem **(B)**, v němž jsou zařazeny základní mýty, legendy a pověsti, které doplňují první sérii pověstí, označenou **(A)**. Čísla u těchto písmen poté v práci odpovídají pořadí, v jakém se vyskytují v textu, čímž chceme docílit větší přehlednosti práce. Čísla však neodpovídají důležitosti dané pověsti v rámci samotného korpusu, a proto budou v závěrečném shrnutí uspořádány částečně jinak. Poslední část identifikantu, malá písmena **(a)**, **(b)** popřípadě **(c)**, označují různé příklady jednoho daného podtypu příběhu.

(A) Primární pověsti

Příchod národa na historické území (A1)

- Frankové a Panonie **(A1a)**
- Frankové a vládce Friga **(A1b)**
- Francion **(A1c)**

Zrod první panovnické dynastie (A3)

- Původu Merovecha **(A3a)**

- Merovech a Aetius **(A3b)**

Prvotní přijetí křtu panovníkem – Křest Chlodvíka I. **(A4)**

Založení historického hlavního města **(A5)**

- Paříž a Paris **(A5a)**
- Paříž a Herkules **(A5b)**

Noe a Frankové **(A2a)**

Potomci Trojanů **(A2b)**

(B) Sekundární pověsti

O váze ze Soisson **(B3)**

Získ heraldického znaku **(B4)**

- Klodylda a poustevník **(B4a)**
- Bitva u Vouillé **(B4b)**

O lenivých kráľích **(B1)**

O založení Marseille **(B2)**

Utrpení svatého Diviše **(B6)**

Svatá Jenovéfa a Childerich **(B7)**

Svatý Martin **(B8)**

Prozření svatého Ludvíka **(B9)**

O Meluzíně **(B5)**

Résumé

L'Histoire cultive l'identité de nous-mêmes. Il est nécessaire de la commémorer et de ne pas l'oublier. Même si on ne parle pas de tous les événements de notre passé, l'Histoire joue un rôle d'un tissu conjonctif entre les individus, les nations et les pays. Chaque fait aide créer un ensemble, un fil qui unie la conscience commune du peuple. Les tendances de prouver les racines antiques sont présentes partout. On écrit des mémoires, des chroniques, des romans historiques. Le but est simple – maintenir une certaine auréole d'ancienneté autour de nous, autour de la nation.

Il est nécessaire de distinguer l'Histoire de la Mémoire nationale. L'Histoire n'est qu'un enchaînement des événements basés sur un principe *l'histoire est écrite par les vainqueurs*. Chaque nation fait sa propre histoire en ce qui concerne la mémoire nationale. Les mythes, fables et légendes font partie de la richesse culturelle. Bien qu'on ne puisse pas vérifier chaque récit, la conscience du passé déclare la perception commune de la société même du monde. Quant aux Français, on peut trouver plusieurs récits, contes, fables et narrations lesquels décrivent l'histoire franque, mais ils ne sont pas rassemblés dans un seul recueil. Par exemple, chez les Tchèques, il existe un recueil « Staré pověsti české » qui comporte toutes les fables importantes pour la nation tchèque.

Les mythes fondateurs créent une plateforme du sentiment national. Ils comportent la solidarité du peuple et mettent en relief leur histoire aussi leur ancienneté. Néanmoins, la recherche de la source originale est toujours compliquée et la description n'est pas complète. Les mythes, fables et légendes sont pleins de suppositions lesquelles peuvent être démenties facilement mais à l'autre côté, ces genres littéraires comportent aussi un cœur historiquement vérifié. Bien évidemment, leur valeur symbolique est plus importante que la vraisemblance de ceux-ci. Les mythes fondateurs accomplissent un but encore. Ils servent pour réunir et compléter les lieux blancs de l'Histoire. Ensemble, l'Histoire et les mythes représentent une évolution de la pensée, des conditions et des relations humaines.

Le commencement ou bien le début est un motif commun de tous mythes fondateurs. En cherchant le début, on désigne une ligne imaginaire du départ non seulement de nous-mêmes mais aussi de la société même du monde. Le deuxième chapitre de ce mémoire de licence s'occupe aux quatre domaines principaux qui comporte le motif de l'origine en soi.

L'origine de la nation n'est pas du tout incontestable. On peut trouver les racines des plusieurs tribus et cultures dans chaque nation. Cependant, la nation est créée à l'aide de la foi plus qu'à l'aide des faits véritables. À l'aide de la même foi qui fait partie des mythes, fables et légendes.

Toutes les deux versions du mythe d'origine nationale, française et tchèque, sont unies par le motif de la venue. Pour les Tchèques, c'est le Patriarche Tchèque et son clan des Slaves qui avaient choisi la Bohême comme leur patrie. Pour les Français, il y avait longtemps une querelle qui divisait l'origine de la nation parmi les Celtes et les Francs. Vu que la France avait été la Gaule, beaucoup de gens ont considéré Vercingétorix « le père de la nation ». Enfin le droit de la paternité imaginaire a été attribué aux Francs, parce que leur empire était le premier état souverain sur le territoire de la France. En plus, depuis longtemps, ce territoire portait leur nom – la Frankie, 'le pays des Francs'.

Chaque dynastie royale sentait et elle sent toujours un besoin d'entourer son origine avec le mystère, le secret et l'ancienneté. Le but, bien évidemment, était de soutenir la faveur du peuple aussi maintenir sa position souveraine à la tête du pays. Chaque état a son empereur fondateur autour lequel la nation créait une auréole mystique et selon lequel toute la dynastie porte son nom. L'origine des premiers rois francs en France est liée avec un motif marin à cause de l'étymologie fausse du nom *Mérovée*, le fondateur de *la dynastie Mérovingienne*. Selon le mythe, la mère de Mérovée, déjà enceinte, avait été fécondée encore fois par un monstre de mer. Un autre mythe raconte l'histoire de Mérovée qui était un *éminent guerrier*. Ses exploits de combat l'ont fait un chef de la nation.

L'histoire ecclésiastique est tout-à-fait importante pour l'évolution de la société européenne. Dès la déclaration de l'Édicte de Milan en 313, le pouvoir de l'Église a augmenté. L'Église est devenue une autorité concurrençant le pouvoir royale des pays païens. Le baptême et l'onction des rois sont devenus des parties constitutives de la légitimité d'un roi. Les premiers rois baptisés ont été en même temps nommés *tels, qui unifient les nations*. Le roi Clovis Ier était non seulement le premier roi franc baptisé, mais aussi le premier roi européen baptisé. Grâce à son baptême il avait été donné un surnom *le fils aîné de l'Église* et la France était devenue *la fille aînée de l'Église*.

Dernière partie de ce chapitre se rapporte à la fondation de la capitale. L'origine de Paris est entre autres réunie avec le personnage d'un prince troyen Pâris. Il était parti Troie avec des

autres guerriers. Énée a fondé Rome, Brutus a fondé la Grande Bretagne, Francion a fondé la France et finalement, Pâris a fondé Paris.

Un rôle important pendant la création du sentiment national revient aux saints, aux patrons et aux martyrs. L'Église catholique a créé une sorte de monopole sur la foi en Europe occidentale et elle était couronnée de succès grâce à la promesse de l'absolution et de la vie éternelle. Une partie intégrante d'un rite chrétien est la foi de l'existence des patrons et des intercesseurs. Pour la nation française, les patrons les plus marquant étaient Saint Denis, patron de la France, Sainte Geneviève, patron de Paris et Saint Martin, patron des Francs/de la nation française. Puis nous mentionnons Saint Louis comme un patron qui appartient d'une dynastie royale.

Pour conclure on constate que l'histoire en ce qui concerne les mythes et légendes fondateurs est riche et tout-à-fait fondamentale pour la création de la nation française même tchèque. On a trouvé certains éléments communs qui prouvent l'inspiration traversant toute l'Europe. On a fait allusion vers les sources de la culture européenne lesquelles sont créées par la tradition gréco-romaine et la tradition chrétienne.

Le but final de notre mémoire de licence était de créer un propre corpus des fables, mythes et légendes fondateurs francs et français. Chaque histoire porte son propre symbole identificateur qui comporte une lettre majuscule, un chiffre, éventuellement une lettre minuscule. Nous distinguons deux parties majeures dont les symboles sont **(A)** pour les fables, légendes et mythes fondamentaux et **(B)** pour les fables, mythes et légendes complémentaires.

(A) Les fables fondamentales

La création de la nation et son territoire **(A1)**

- Les Francs de la Pannonie **(A1a)**
- Les Francs et l'empereur Friga **(A1b)**
- Francion **(A1c)**

La naissance de la première dynastie régnante **(A3a)**

- Mérovée **(A3a)**
- Mérovée et Aéthius **(A3b)**

Le premier baptême de l'empereur – Clovis Ier **(A4)**

La fondation de la capitale historique **(A5)**

- Paris et Pâris **(A5a)**
- Paris et Hercule **(A5b)**

Noé et les Francs **(A2a)**

Les descendant troyens **(A2b)**

(B) Les fables complémentaires

La vase de Soisson **(B3)**

Le symbole héraldique **(B4)**

- Clotilde et un ermite **(B4a)**
- La bataille de Vouillé **(B4b)**

Les Rois fainéants **(B1)**

La fondation de Marseille **(B2)**

La souffrance de Saint Denis **(B6)**

Sainte Geneviève et Childéric **(B7)**

Saint Martin **(B8)**

Saint Louis **(B9)**

De Mélusine **(B5)**

Seznam příloh

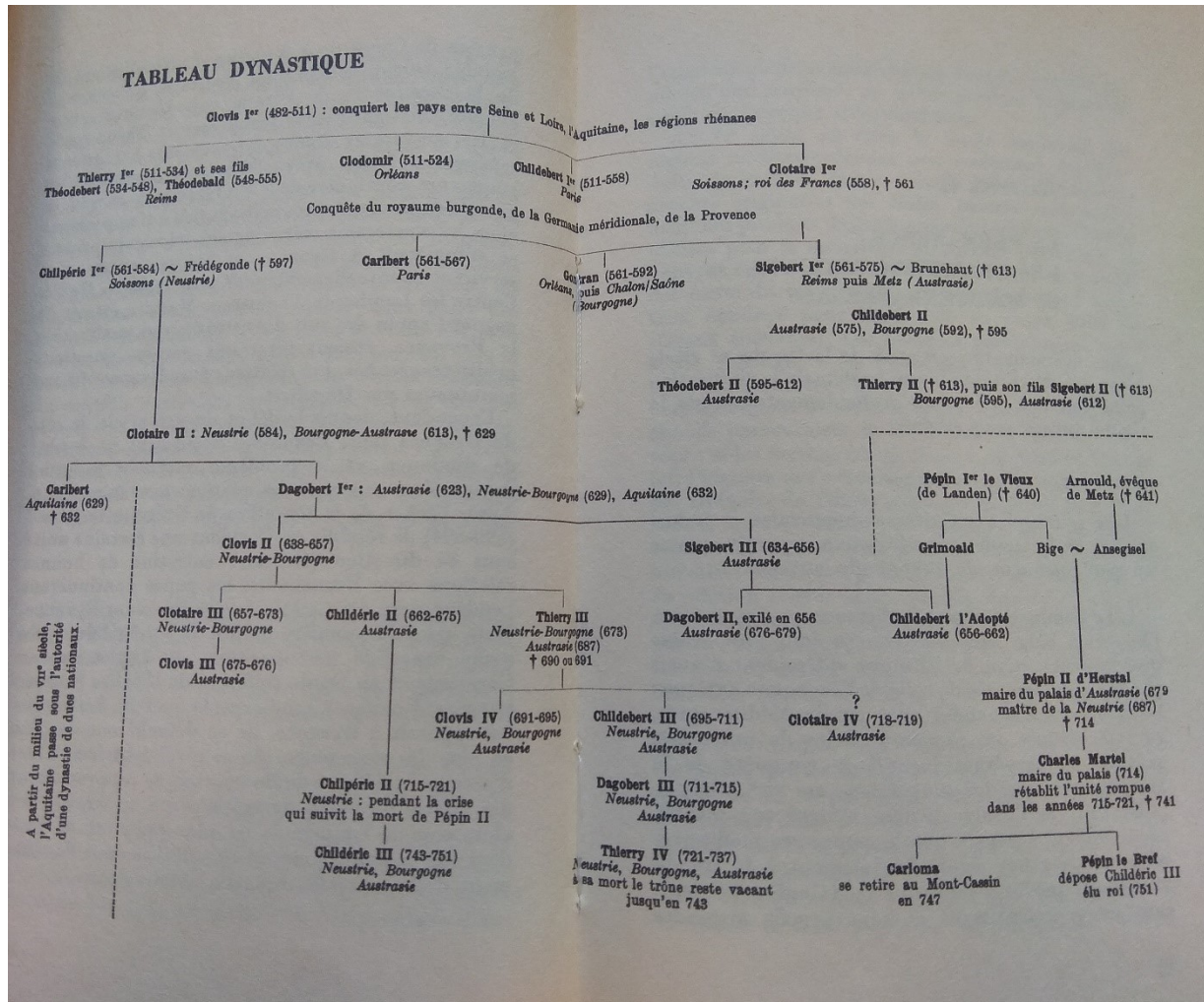
Příloha č.1: BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Frankové a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-942-3.

Příloha č.2.: FOURNIER, Gabriel; *Que sais-je? Les Mérovingiens*. Vendôme: Presses Universitaires de France, 1991. N° 36 175.

Příloha č.3: LANEYRIE-DAGEN, Nadejje; *Mémoire de la France: Des origines à nos jours*. Paris: Larousse, 2001. ISBN: 2-03-505268-8.

Přílohy:

Příloha č. 1.: Rodokmen dynastie Merovejců. FOURNIER, Gabriel; *Que sais-je? Les Mérovingiens*. Vendôme: Presses Universitaires de France, 1991, str. 16-17.

Příloha č. 2.: Chlodovíkův křest podle představy iluminovaného rukopisu Života sv. Diviše (Dionysia, Denise), pařížského biskupa 3. století, který vznikl kolem r. 1250 a je uchován v Národní knihovně v Paříži. Na obrázku se ke králi snáší Duch Svatý v podobě holubice. BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Frankové a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 81.

Príloha č. 3.: Plán Lutécie z dob nadvlády Římské říše (Paris, Musée Carnavalet). LANEYRIE-DAGEN, Nadejje; *Mémoire de la France: Des origines à nos jours*. Paris: Larousse, 2001, str. 52.

Seznam použitých informačních zdrojů:

- BAIGNET, Michael; LEIGH Richard a LINCOLN, Henry. *Svatá krev a svatý grál*. Praha: Dobra, 2003. ISBN 80-86459-32-2.
- BAYET, Charles, KLEINCLAUSZ, Arthur a PFISTER, Christian; *Le christianisme, les Barbares, Mérovingiens et Carolingiens*. Paris: Jules Tallandier, 1981. ISBN 9780035011266.
- BEAUNE, Colette; *L'utilisation politique du mythe des origines troyennes en France à la fin du Moyen Âge*. In: *Collection de l'école française de Rome*, 80 (1985), p. 331-355.
- BALDY, A. G.; *Protidas; ou Fondation de Marseille par les Phocéens*. Paris: Librairie classique et élémentaire de L. Hachette, 1832.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila; *Frankové a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-942-3.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila; *Priskos, Hunové a Siung-nu*. In *Epea pteroenta*. Praha: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-320-3.
- BLÁHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a VRBOVÁ, Hana; *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-767-X.
- BOUZEK, Jan a KRATOCHVÍL, Zdeněk; *Od mýtu k logu*. Praha: Herrmann a synové, 1994.
- BUSSON, Didier; *Paris: The Great Saga*. Paris: Flammarion, 2012. ISBN 98-2-0812-9500-1.
- CAMPBELL, Joseph; *Proměny mýtu v čase*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-397-8.
- CAZIER, Pierre; *Mythe et création*. Presse universitaires de Lille, 1994. ISBN 2-86531-061-2.
- CLAVEL, Louis Auguste; *Histoire chrétienne des diocèses de France, de Belgique, de Savoie et des bords du Rhin*. Paris: Chez Louis Vivès, Libraire-Éditeur, 1855.
- COMBEAU, Yvan; *Que sais-je? Histoire de Paris*. Paris: Presses Universitaires de France, 1999. ISBN 2-13-049811-6.
- FERRO, Marc; *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-403-9.
- FOURNIER, Gabriel; *Que sais-je? Les Mérovingiens*. Vendôme: Presses Universitaires de France, 1991. N° 36 175.

GARDNEROVÁ, Jane, F.; *Římské mýty*. Praha: Levné Knihy KMa, 2006. ISBN 80-7309-357-X.

GEARY, Patrick, J.; *Before France and Germany*. Oxford: Oxford University Press, 1988. ISBN 978-0-19-504458-4.

GIACONE, Franco; *Le Cinquiesme livre: Actes du colloque international de Rome (16-19 octobre 1998)*. In: *Études Rabelaisiennes*. Genève: Librairie Droz s.a., 2001. ISBN 978-2-600-00637-8.

GUÉRIN, Léon; *Histoire maritime de France, depuis la fondation de Marseille jusqu'à la paix de Nimègue*. Paris: Chez Abel Ledoux, 1863.

GUIZOT, Maurice; *Collection des mémoires relatifs à l'histoire de France: Depuis la fondation de la monarchie française jusqu'au 13e siècle*. Paris, 1825. Brooklyn: Public Library, 1969.

JEŽKOVÁ, Alena; *Staré pověsti české a moravské*. Praha: Tichá srdce, 2018. ISBN 978-80-905851-6-4.

JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české s obrázky* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011 [2019-04-08]. Dostupné z WWW: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/54/74/99/stare_povesti_cek_e_s_obrazky.pdf>.

KARBUSICKÝ, Vladimír; *Báje, mýty, dějiny*. Praha: Mladá Fronta, 1995.

KURTH, Godefroid; *Histoire poétique des Mérovingiens*. Genève: Slatkine reprints, 1968.

LAFFONT, Robert; *Histoire de Paris et des Parisiens*. Paris: Laffont, 1973.

LANEYRIE-DAGEN, Nadeije; *Mémoire de la France: Des origines à nos jours*. Paris: Larousse, 2001. ISBN: 2-03-505268-8.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava; *Slovník literárních pojmů*. Praha: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-620-4.

LE GOFF, Jacques; *Saint Louis*. Paris: Gallimard, 2013. ISBN 9782070418305.

LUFFER, Jan; *Katalog českých démonologických pověstí*. Praha: Academia, 2014. ISBN 987-80-200-2383-4.

LUTTERER, Ivan, MAJTÁN, Ivan a ŠRÁMEK, Rudolf; *Zeměpisná jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. Praha: Mladá Fronta, 1982.

MALÉON, de; *Les Mérovingiens et les Carlovingiens, et la France sous ces deux dynasties*. Paris, 1816.

MAUROIS, André. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994. ISBN: 80-7106-098-4.

MICHELET, Jules; *Histoire de France*. Mayenne: Imprimerie Floch, 2009. ISBN: 978-2-84990-071-0.

MONNIER, Francis; *Vercingétorix et l'indépendance Gauloise: religion et institutions celtiques*. Paris: Librairie Académique, 1875.

MUSSOT-GOULARD, Renée; *Que sais-je? Clovis*. Vendôme: Presses de France, 1997. N° 43 615.

PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František; *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 978-80-7182-124-3.

PELÁN, Jiří; *Kapitoly z francouzské, italské a české literatury*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1299-7.

PERNOUDOVÁ, Régine. *Martin z Tours: ten, který věděl, co je správné: životopis*. Praha: Volvox Globator, 2000. ISBN 80-720-7379-6.

PETOIA, Erberto; *Mýty a legendy středověku*. Praha: Volvox Globator, 1998. ISBN 80-7207-135-1.

RENARD, Etienne; *Le sang de Mérovée : « préhistoire » de la dynastie et du royaume mérovingiens*. In *Revue belge de philologie et d'histoire*, 92 (2014), p. 999-1039.

RICKLI-GROS, Pernelle a OBERGFELL, Béatrice; *Genève et ses mystères – Flâneries insolites dans l'histoire*. Bière: Cabédita, 2007. ISBN 978-2-88295-496-1.

SICILIANO, Italo; *Les Chansons de geste et l'épopée: Mythes, histoire, poèmes*. Genève-Paris: Slatkine, 1981. ISBN 2-05-100303-3.

SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael; *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-304-4.

SLUŠNÝ, Jaromír; *Řecké a římské báje a pověsti*. Praha: Nakladatelství XYZ, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7388-326-3.

TOMEK, V. V.; *Kosmův letopis český*. Praha: Nadání Františka Palacké, 1882.

TOMMASO, Valeria de; *Leggende dell'antica Roma: Římské báje*. Překlad: Veronika Urbanová. 1. vyd. Brno: Edika, 2017. ISBN 978-80-266-1159-2.

TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-091-3.

VILLEFOSSE, René Héron de; *Histoire de Paris*. Paris: Grasset, 1955.

VILMORIN, Jean-Baptiste, de a CLÉBANT, Marcel; *Le jardin des hommes: vagabondages à travers l'origine et l'histoire des plantes cultivées*. Paris: Belfond, 1991. ISBN 9782714428820.

VLAŠÍN, Štěpán; *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977.

ZACHOVÁ, Jana; *Chrestomatie středověké latinské literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

ZINK, Michael; *Příběhy a legendy středověké Evropy*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-444-3.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-9-0.

Internetové zdroje:

Alegorie [online]. 17. červen 2019. [cit. 2019-06-26]. Dostupné z WWW: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Alegorie>>.

Ballade médiévale – de l'Antiquité au Moyen-Age. Les Mérovingiens : Baptême de Clovis. [online]. květen 2013 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z WWW: < http://www.ballade-medievale.fr/merovingiens/mer_2.htm>.

La Cantilène de Sainte Eulalie. Médiathèque Simon Veil. 2015. [cit. 2019-07-04]. Dostupné z WWW: <https://bibliotheque.ville-valenciennes.fr/iguana/www.main.cls?surl=traduction_cantilene&fbclid=IwAR2vVqwYmHvDedpBUXT0D30u3PNh9zGk5I1tl-keQGhvdhEHhfg3qbTBpx0>.

Cestina veslovníku.cz [online]. 2019. [cit. 2019-03-14] Dostupné z WWW: <<https://www.cestina-veslovníku.cz/baje/>>.

Česká republika: Objevte ČR. Přemyslovci [online]. 17. prosinec 2009 [cit. 2019-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.czech.cz/cz/historie/premyslovci/>>.

Fils aîné de l'Eglise [online]. 16. května 2018 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z WWW: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Fils_a%C3%AEn%C3%A9_de_l%27%C3%89glise>.

La France pittoresque: Mérovée ou Mérowig. [online]. 1. únor 2010 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z WWW: <https://www.france-pittoresque.com/spip.php?article2270&fbclid=IwAR39eS3-DwymQRgtY8oxiVm4Frzvi55PTnp-87ioXkT_OVhNIuCrzmLo6Jo>.

GEARY, Patrick, J. *Naissance de la France: Le monde mérovingien.* Chapitre III. [online] 8. prosinec 2011 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z WWW : < <https://comedieus.blogspot.com/2011/12/patrick-gearyromains-et-francs-dans-le.html?q=patrick+geary>>.

HAZA, Nora. *Dlouhovlasí monarchové – Merovejci* [online]. 18. prosinec 2015 20:18 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.norahaza.cz/news/dluhovlasi-monarchove-merovejci/>>.

L'histoire de France: Clovis Ier [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z WWW : <<http://www.histoire-france.net/moyen/clovis-ier>>.

Histoire de ville. L'histoire de Paris [online]. 8. září 2012 [cit. 2019-04-13]. Dostupné z WWW : <https://histoiredeville.blogspot.com/2012/09/lhistoire-de-paris.html>>.

Histoire: La vase de Soissons. L'anecdote. [online]. 2. březen 2018 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z WWW:

<http://his.nicolas.free.fr/Dates/Evenements/PageEvenement.php?mnemo=VaseSoissons>>.

La légende de Mélusine [online]. 2. listopad 2016 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z WWW: <https://www.accueil-vendee.com/decouvertes/la-legende-de-melusine/>>.

Mélusine [online] 2001-2019. [cit. 2019-06-27]. Dostupné z WWW:

<https://mythologica.fr/medieval/melusine.htm> >.

Mérovée: Roi des Francs saliens de 448 à 457 [online]. [cit. 2019-07-11]. Dostupné z WWW:

<http://cassius.e-monsite.com/pages/les-dynasties/les-merovingiens/merove-412-457-rois-des-francs-saliens-de-448-a-457.html>>.

MOUGENOT, Dominique. *Toute l'histoire: Les Rois de France – Clovis, première roi des Francs.* In: *Youtube* [online]. 9. listopad 2017 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z WWW:

https://www.youtube.com/watch?v=356sUghcSZg&fbclid=IwAR1iyynNxoQ6O3xpASfwGBYdmxe2ql_s88WoFy309ZvIwIAMf3TI5ubN-dQ.

Mýtus, mýty; Mýty a skutečnost [online] 14. srpen 2007 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z WWW:

[http://myty.info/view.php?cisloclanku=2007080001#\[1\]](http://myty.info/view.php?cisloclanku=2007080001#[1])>.

Mýty a báje – Úvod do mytologie [online]. 5. července 2011. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z WWW:

https://www.ztyrs.cz/materialy/images/stories/dokumenty/VY_32_INOVACE_01/>.

NĚMEC Václav; *První staroslověnská legenda o svatém Václavu* [online]. 1997-2019, Václav Němec [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW : <http://www.dejepis.com/dokument/prvni-staroslovenska-legenda-o-svatem-vaclavu/>>.

Pourquoi la France est-elle „la fille aînée de l'Église“? [online]. Prosinec 2016 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z WWW: <https://www.chosesasavoir.com/pourquoi-la-france-est-elle-la-fille-ainee-de-leglise/>>.

RICHÉ, Pierre. *L'histoire: La légende de Clovis* [online]. Září 1996 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z WWW: <https://www.lhistoire.fr/la-1%C3%A9gende-de-clovis>>.

TALBI, Mohamed. *L'Histoire: Là où Saint Louis est venu mourir* [online]. Leden – březen 2016 [cit. 2019-07-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.lhistoire.fr/1%C3%A0-o%C3%B9-saint-louis-est-venu-mourir>>.